

Regeringens proposition

1981/82: 56

om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m.

beslutad den 29 oktober 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Statsföretag AB får ett kapitaltillskott på 1500 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB).

I propositionen föreslås vidare att staten övertar Stora Kopparbergs Bergslags AB:s aktier i SSAB Svenskt Stål AB och att ett avtal om kapitaltillskott till SSAB m. m. godkänns. Dessutom föreslås att Statsföretag erhåller ett bidrag om 575 milj. kr. för aktieteckning i SSAB och att staten dels lånar SSAB 150 milj. kr., dels förfogar över strukturlån om 550 milj. kr. för aktieteckning i SSAB. Detta innebär att staten träder in som 25-procentig aktieägare i SSAB och att en finansiell rekonstruktion av bolaget möjliggörs.

För den statliga varvskoncernen Svenska Varv föreslås ändrade riktlinjer för garantier avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m.

1 Inledning

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågan om statliga stödåtgärder till Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB). Våren 1979 (prop. 1978/79: 87, NU 1978/79: 30, rskr 1978/79: 240) beslöt riksdagen att staten skulle lämna Statsföretag AB ett tillskott av 700 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB. Riksdagen beviljade åren 1978 och 1979 särskilda anslag på resp. 200 milj. kr. och 135 milj. kr. för att upprätthålla sysselsättningen vid LKAB (prop. 1977/78: 96, NU 1977/78: 50, rskr 1977/78: 225 och prop. 1978/79: 87, NU 1978/79: 42, rskr 1978/79: 326). Våren 1980 (prop. 1979/80: 79, NU 1979/80: 72, rskr 1979/80: 380) beslöt riksdagen om medelstillskott till Statsföretag för LKAB om 640 milj. kr., varav 440 milj. kr. var avsett att täcka 1979 års förlust och 200 milj. kr. var avsett att förstärka LKAB:s egna kapital.

Våren 1981 (prop. 1980/81: 128, NU 1980/81: 48, rskr 1980/81: 301) beslöt riksdagen om ett kapitaltillskott till Statsföretag på totalt 1 090 milj. kr. för att täcka förluster hos LKAB för åren 1980 och 1981. LKAB:s förlust för år 1981 beräknas enligt företagets prognos till ca 750 milj. kr. Medlen som är avsedda för förlusttäckning för år 1981 utbetalas löpande under året i takt med att förlusterna uppstår.

I prop. 1980/81: 128 redovisades att LKAB med hänsyn till den ogynnsamma resultatutvecklingen påbörjat ett utredningsarbete med syfte att undersöka företagets utvecklingsmöjligheter på sikt. Utredningsarbetet som genomfördes under första halvåret 1981 är en uppföljning och omar-

betning av 1978 års s. k. strukturutredning. Utredningen har avlämnat en rapport, LKAB-Strukturutredning 1981, och har bl. a. utrett frågan under vilka förutsättningar LKAB har möjlighet att bedriva en företagsekonomiskt lönsam järnmalsbrytning. Utredningen har också studerat olika åtgärder som behövs för att förbättra företagets konkurrenskraft och företagets finansiella situation. LKAB:s styrelse har därtill fastlagt en handlingsplan för företaget för de närmaste åren. På grundval härav finns ett underlag för att bedöma vilka insatser som kan behöva göras i början av 1980-talet för LKAB:s utveckling och näringslivet i övrigt i malmfälten.

Öhrlings Revisionsbyrå AB har på industridepartementets uppdrag gjort en analys av LKAB:s resultatutveckling och finansiella situation. LKAB har inkommit med kompletterande material.

Riksdagen har vid flera tillfällen sedan år 1977 behandlat frågor som rör SSAB (prop. 1977/78: 87, NU 1977/78: 45, rskr 1977/78: 198, prop. 1978/79: 100 bil. 17, s. 211–212, prop. 1978/79: 126, NU 1978/79: 43, rskr 1978/79: 369, prop. 1979/80: 100 bil. 17, s. 328, NU 1979/80: 51, rskr 1979/80: 323, prop. 1980/81: 67, prop. 1980/81: 100 bil. 17, s. 159, NU 1980/81: 51, rskr 1980/81: 266).

I proposition 1980/81: 67 om vissa frågor angående stålindustrin, m. m. redovisades SSAB:s resultatutveckling åren 1978 och 1979. Då angavs också att prognosen för år 1980 pekade på en förlust om ca 500 milj. kr. Resultatet för det året blev dock drygt 80 milj. kr. sämre och förlusten uppgick till 584 milj. kr. I nämnda proposition redovisades också SSAB:s målsättning att under åren 1980–1982 uppnå en sådan resultatförbättring att bolagets egna kapital kunde hållas intakt. Därvid framhölls att detta skulle kräva väsentliga resultatförbättringar i förhållande till uppgjorda prognoser. Vidare framhölls att det var svårt att bedöma SSAB:s resultat för år 1981.

Statsföretag har i skrivelse den 27 oktober 1981 till regeringen hemställt om statlig medverkan i nyemission i SSAB Svenskt Stål AB (SSAB) samt medelstillskott på 1 900 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB. Vidare har Statsföretag hemställt om 400 milj. kr. för förlusttäckning och strukturering av andra dotterbolag, bl. a. Beroxo AB och AB Eiser.

I en skrivelse till regeringen den 15 september 1981 har SSAB redogjort för bolagets ekonomiska utveckling och konsekvenserna av vidtagna åtgärder.

Genom skilda beslut, senast år 1980 (prop. 1979/80: 165, NU 1979/80: 69, rskr 1979/80: 405), har riksdagen beslutat om statliga garantier, s. k. värdegarantier, till Svenska Varv för förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion enligt 1980 års beslut om sammanlagt 3 350 milj. kr. att utnyttjas till utgången av år 1984.

Jag avser här att anmäla frågorna om medelstillskott för finansiell rekonstruktion av LKAB och statlig medverkan i nyemission i SSAB. Vidare vill

jag ta upp frågan om ändrade riktlinjer för garantier till Svenska Varv avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion. Jag finner inte skäl att nu ta upp till behandling Statsföretags framställning om tillskott för bl. a. Beroxo och Eiser.

2 Utvecklingen inom Statsföretagsgruppen

Statsföretagsgruppen redovisade för år 1980 ett överskott efter finansiella intäkter och kostnader inkl. redan beslutade statliga tillskott för förlusttäckning i LKAB och Uddcomb på 261 milj. kr. Motsvarande resultat bedöms under innevarande år bli en förlust av ca 600 milj. kr. Resultatet efter finansiella poster exkl. statliga tillskott utgjorde år 1980 en förlust av 280 milj. kr. och beräknas för innevarande år bli en förlust av storleksordningen 1 400 milj. kr. För år 1982 har Statsföretag gjort bedömningen att konjunkturen kommer att stärkas först under hösten. Försäljningsintäkterna för gruppen beräknas öka från 15 400 milj. kr. år 1981 till över 17 000 milj. kr. år 1982. Rörelseresultatet väntas också förbättras men trots detta är lönsamheten i flertalet av de drygt 30-talet direktägda dotterbolagen och intresseföretagen fortfarande svag. Denna situation påverkar också moderbolagets utveckling.

Den svaga lönsamheten i gruppen drabbar inte bara moderbolagets intäktssida genom att koncernbidragen från dotterbolagen begränsas utan även dess utgiftssida med svåra återverkningar på moderbolagets resultat som följd. Omfattande stödinsatser måste göras i AB Statens Skogsindustrier (ASSI), Beroxo och Eiser. Sammantaget innebär den förutsedda konjunkturutvecklingen med åtföljande bristande lönsamhet i gruppen svaga resultat i moderbolaget. Som en följd härav kommer Statsföretags tidigare uppsatta mål för bolaget – att täcka den balanserade förlusten före utgången av år 1982 – inte att uppnås. Tvärtom vänds 1980 års förbättring till en årlig kraftig försämring av det balanserade resultatet under perioden 1981–1983. För år 1980 redovisade moderbolaget en nettovinst på 80 milj. kr. medan resultatet för år 1981 väntas bli en förlust efter skatter på ca 300 milj. kr. Konsekvensen blir en stark minskning av moderbolagets egna kapital.

Utvecklingen inom vissa av Statsföretags dotterbolag har under år 1981 visat sig bli betydligt sämre än vad som tidigare antagits. Den petrokemiska industrin upplever f. n. sin hittills djupaste lågkonjunktur vilket har drabbat Beroxo både kostnadsmässigt och marknadsmässigt. För innevarande år beräknas förlusten i Beroxo uppgå till ca 180 milj. kr. Betydande förluster väntas också uppstå de kommande åren. Eiser-koncernens resultat har försämrats snabbt och tidigare givna tillskott från statens och Statsföretags sida kommer inte att vara tillräckliga för att täcka Eiser-koncernens kapitalbehov för perioden 1981–1983. I företagets långsikt-

plan anges att ytterligare insatser kommer att behövas för att anpassa koncernens kapacitet och kostnader till marknadsförutsättningarna. Kapitalbehovet inom Eiser för förlusttäckning för åren 1981–1983, soliditets-höjning och insatser för produkt- och marknadsutveckling beräknas till 300 milj. kr.

ASSI:s förlust för år 1981 efter finansiella intäkter och kostnader beräknas till ca 500 milj. kr. vilket innebär en betydande ekonomisk belastning i Statsföretags bokslut. På grund av att en omvärdering av uppfattningen om marknadsförutsättningarna för ASSI under andra halvåret 1981 slog igit först i samband med bolagets åtta månaders-bokslut i oktober går det f. n. inte att förutsäga om detta kommer att medföra krav på kapitaltillskott från staten.

Svenska Petroleum AB, där Statsföretag och statens vattenfallsverk äger hälften var av aktierna redovisar för åren 1980 och 1981 stora förluster. En stor del av det egna kapitalet är förbrukat. För att täcka årets förlust och den balanserade förlusten för år 1980 har ägarna begärt ett tillskott på 670 milj. kr. Statsrådet Eliasson kommer senare i dag att föreslå regeringen att Svenska Petroleum får statligt stöd för att täcka förluster.

Jag övergår nu till att redovisa mina synpunkter på Statsföretagsgruppen.

Väsentliga erfarenheter i fråga om Statsföretags verksamhet har vunnits sedan Statsföretag bildades. På grund av betydande engagemang i basindustrierna har Statsföretag uppvisat stora förluster sedan år 1976. Vidare har verksamheten präglats av omfattande investeringar. Till övervägande del har investeringarna avsett nya anläggningar och varit av expansions-karaktär. Investeringarna inom Statsföretagsgruppen har varit 2–3 gånger större än i övrig industri. Statsföretag har också medverkat i strukturomvandlingen av vissa branscher som drabbats av avsättnings- och lönsamhetsproblem. Jag tänker här bl. a. på tekobranschen och handelsstålindustrin.

Statsföretagsgruppens expansion, mätt såväl i antal anställda som i investeringar, i kombination med en svag lönsamhetsutveckling har inneburit att verksamheten fått finansieras främst med externt kapital som i betydande utsträckning utgjorts av statliga tillskott. I prop. 1979/80: 79 om kapitaltillskott till Statsföretagsgruppen, m. m. framhöll jag att alla förutsättningar att successivt effektivisera företagsgruppens verksamhet måste tillvaratas. Den anpassning av Statsföretagsgruppens omfattning och verksamhet som förutsattes i den nyss nämnda propositionen har inte skett. Statsföretags egna resurser har varit otillräckliga för att möta de stora krav på finansiell medverkan som riktats mot moderbolaget från ett flertal dotterbolag. Därför har betydande statliga tillskott fått göras till moderbolaget. Den ogynnsamma resultatutvecklingen inom Statsföretagsgruppen har också inneburit stora likviditetspåfrestningar på moderbolaget.

Av skäl som jag tidigare har redogjort för är det enligt min mening

motiverat att överväga en omprövning av förutsättningarna för Statsföretags verksamhet. Det kan också bli aktuellt med en översyn av Statsföretags nuvarande sammansättning. Jag avser att låta genomföra en analys av dessa frågeställningar och återkomma till regeringen med förslag härom våren 1982.

3 Finansiell rekonstruktion av LKAB

3.1 LKAB:s järnmalmsrörelse

LKAB:s järnmalmsrörelse består av järnmalmsutvinning vid tre gruvor, Kiirunavaara, Svappavaara och Malmberget.

Kirunarörelsen bryter malm under jord i Kiirunavaara och i dagbrott i Svappavaara. I Kiirunavaara bryts malmen nu kring 500 meters djup med utfraktssystem på 540- och 775-metersnivåerna. Den senaste huvudtransportnivån har successivt tagits i drift sedan år 1979. Fr. o. m. år 1984 kommer all produktion under jord att transporteras via denna nivå. Nästa utfraktnivå planeras till ca 1000 meters avvägning om traditionell transportnivå anläggs. Produktionskapaciteten i Kiirunavaara ligger på ca 18 milj. ton färdiga produkter per år. Malmen är en blandning av låg- och högfosformalm och har en genomsnittshalt av ca 60% järn och 0,9% fosfor. All råmalm vidareförädlas genom sovring till styckemalm och mull av hög- och lågfosforkvalitet. Den malm som används för pelletstillverkning anrikas före pelletisering, varvid fosforhalten nedbringas till lämplig nivå. Sedan den pågående ombyggnaden av pelletsverket i Kiruna genomförts under hösten 1981 kommer årskapaciteten att uppgå till 3,5 milj. ton pellets.

Produktion av apatit kommer att påbörjas under andra halvåret 1981 sedan en investering i ett nytt apatitverk genomförts. Denna produktion baseras på det fosforhaltiga avfallet från anrikningsverket.

Malmen i Kiruna har ett djupgående till minst 1500 meter och malmreserven uppgår till ca 1800 milj. ton, vilket vid nuvarande brytningstakt ger fyndigheten en teoretisk livslängd på betydligt mer än 50 år. De totala malmtillgångarna ned till 1000-metersnivån medger brytning i ytterligare ca 30 år.

I Svappavaara bryts malmen i dagbrott. Årskapaciteten för färdiga produkter är 3,5 milj. ton, varav närmare 3 milj. ton pellets. Den totala malmreserven uppskattas till ca 300 milj. ton, varav 150 milj. ton tekniskt kan brytas i dagbrott. Med nuvarande brytningstakt ger detta en teoretisk livslängd på ca 30 år för dagbrottsbrytningen.

Kirunarörelsen svarar också för lossning, lagring och utlastning vid företags malmhamn i Narvik. Kirunarörelsens produkter exporteras till främst Belgien/Luxemburg, Västtyskland och Frankrike som tillsammans tar drygt 80% av leveranserna.

Malmbergsrörelsen bryter och förädlar järnmalm i Malmberget. All brytning sker under jord på ca 500 meters djup med 600-metersnivån som utfraktsnivå. Nästa utfraktsnivå planeras till 815-meters djup. Malmtillgångarna uppskattas till ca 600 milj. ton. Ned till 815-metersnivån har malmreserven beräknats till ca 330 milj. ton, varför gruvans teoretiska livslängd till detta djup uppgår till knappt 30 år förutsatt att hela malmarean utnyttjas. I Malmberget finns malmbehandlingsanläggningar för framställning av slig och pellets.

Produktionskapaciteten är ca 7 milj. ton färdiga produkter per år, inkl. en pelletskapacitet på närmare 3 milj. ton. All malm förädlas till lågfosfor-sligor och pellets. Bland lågfosfor-sligerna ingår specialsliger, som används inom bl. a. järnpulvermetallurgin och den kemiska industrin.

Huvuddelen av Malmbergsrörelsens produkter levereras över Luleå malmhamn. Viss leverans sker över hamnen i Narvik. Malmbergsrörelsens huvudmarknad är länderna kring Östersjön, främst Finland och Polen. Utanför Östersjön är Frankrike och Holland de viktigaste kundländerna. Inom Sverige sker leveranser till SSAB i Luleå och Oxelösund samt till Höganäs AB.

LKAB:s järnmalmkapacitet uppgår sammanlagt till ca 28 milj. ton per år färdiga produkter inkl. pelletskapacitet på drygt 9 milj. ton. Försäljningen sker genom Malmexport AB som till 90% ägs av LKAB och 10% av Gränges AB.

Produktionen och leveranserna av järnmalm har under de senaste åren utvecklats enligt följande.

	1979	1980	Prognos 1981
Produktion, milj. ton	23,6	24,1	21,2
Leveranser, milj. ton	26,7	21,1	18,5

3.2 Övriga verksamheter

LKAB har under en följd av år försökt bredda sin verksamhet så att den skulle omfatta områden även utanför järnmalmverksamheten. Dessa satsningar, som omfattat betydande insatser på prospektering och projektverksamhet, har resulterat i inriktning på gruv- och mineralverksamhet samt satsningar inom energiområdet. LKAB äger samtliga aktier i AB Statsgruvor som bryter sulfidmalm och volfram i Bergslagen samt i AB Forshammars Bergverk som bryter och förädlar industrimineral i Bergslagen och Dalsland. År 1977 bildades LKAB Prospektering AB som bedriver prospekteringsverksamhet och LKAB International AB som bedriver internationell konsultverksamhet. Under år 1980 bildades dotterbolaget Viscaria AB som kommer att svara för verksamheten i den nya kopparmalmssgruvan Viscaria. LKAB:s kolverksamhet bedrivs i LKAB Kolutveckling AB med dotterbolaget LKAB Kolförsäljning AB. LKAB är vidare delägare i

AB Svensk Alunskifferutveckling, Ranstads Skifferaktiebolag, Svenskt Kolkonsortium AB samt Skandinavisk Reduksjonsverk A/S.

Styrelsens handlingsplan innefattar en omprövning av LKAB:s verksamhet utanför järnmalmområdet. Beslut har fattats om att LKAB:s kolverksamhet skall begränsas till att endast omfatta deltagande i Svenskt Kolkonsortium AB.

3.3 Resultatutveckling

Resultatutvecklingen i koncernen under åren 1978–1980 jämte prognos för år 1981 upprättad i slutet av oktober redovisas i följande tabell.

Milj. kr.	1978	1979	1980	Prognos 1981
Rörelsens intäkter	1 935	2 267	2 317	2 220
Rörelsens kostnader	-2 200	-2 324	-2 189	-2 163
Rörelseresultat före avskrivningar	- 265	- 57	128	57
Avskrivningar enligt plan	- 234	- 244	- 258	- 298
Finansiella intäkter och kostnader	- 176	- 191	- 222	- 449
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	- 675	- 492	- 352	- 690
Extraordinärt netto	- 192	- 10	- 2	- 40
Ågartillskott	+ 500	+ 440	+ 340	+ 750
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	- 367	- 62	- 14	20
Nettoresultat	- 219	- 45	- 102	- 10

Till följd av den djupa lågkonjunkturen inom Europas stålindustri sjönk malmleveranserna under år 1980 till 21,1 milj. ton från 26,7 milj. ton år 1979. Malmlagren uppgick vid 1980 års utgång till knappt 7 milj. ton. För år 1981 budgeterade LKAB en leveranskvantitet av 20,5 milj. ton. I företagets budget beräknades förlusten efter finansnetto och fastighetsskatt till 750 milj. kr. Utvecklingen under år 1981 har inneburit att leveranserna blev lägre än budgeterat. Malmleveranserna beräknas nu till 18,5 milj. ton. Malmlagren vid 1981 års utgång beräknas uppgå till närmare 9 milj. ton. För att hejda lageruppbbyggnaden har LKAB genomfört produktionsminskningar under året. Under sommaren 1981 genomfördes ett produktionsstopp på åtta veckor vid samtliga anläggningar. Vidare stoppades produktionen en vecka i september och fyradagars produktionsvecka tillämpas i Kiruna under hösten fram till årsskiftet 1981/82.

Rörelseresultatet för år 1981 beräknas trots leveransminskningen bli något bättre än vad som budgeterats, framför allt på grund av dollarkursens uppgång. P. g. a. extraordinära kostnader för förtidspensionering under år 1981 redovisar företaget ändå en förlust på 750 milj. kr. Som framgår av tabellen beror en betydande del av resultatförsämringen på att ränteunderskottet ökar snabbt till följd av ökad upplåning för finansiering

av pågående investeringsprogram och för finansiering av rörelseunderskotten. Därutöver påverkas de finansiella kostnaderna med ca 150 milj. kr. beroende på valutakursförändringar under året.

Koncernens egna kapital har trots nettoförluster sedan år 1978 kunnat bibehållas och beräknas uppgå till 1 300 milj. kr. vid slutet av år 1981. Detta är en följd av att staten via Statsföretag varje år tillskjutit medel för förlusttäckning samt att Statsföretag tecknat nyemitterade aktier i LKAB åren 1979, 1980 och 1981. Den statliga finansieringen inkl. aktieägarfinansiering under perioden 1978–1981 uppgår till sammanlagt 2 765 milj. kr.

Lånefinansieringen minskade under åren 1978 och 1979, vilket möjliggjorts av den statliga stödfinansieringen. Under år 1980 ökade emellertid lånefinansieringen, vilket framför allt var hänförligt till utländsk upplåning.

I den strukturutredning som LKAB genomförde år 1978 konstaterades att företaget trots försämrade förutsättningar på marknaden hade goda möjligheter att överleva som järnmalmproducent. I en uppföljning av utredningen har LKAB analyserat de väsentligaste avvikelserna i utfall mot de prognoser som gjordes i den tidigare utredningsrapporten. Utredningen hade inte förutsett den konjunktur kris inom stålindustrin som inträdde kring halvårsskiftet 1980 och följaktligen inte heller de ökade finansiella kostnader som drabbade företaget. Uppföljningen visade vidare kraftiga avvikelser avseende kostnaderna för järnvägstransporterna vilka inte kunde nedbringas som utredningen förutsatt.

3.4 LKAB:s strukturutredning 1981

LKAB:s strukturutredning 1981 har utförts av en arbetsgrupp som har bestått av representanter för LKAB:s företagsledning, de fackliga organisationerna och Statsföretag. Arbetsgruppen har gjort en analys av stål- och malmmarknadens utveckling, produktions- och produktstruktur, marknadsstrategi, produktivitet, investeringar, järnvägsfrakter, personalutveckling och kapitalbehov.

3.4.1 Stål- och malmmarknaden

Efter konjunkturedgången inom stålindustrin år 1980 har produktionsutvecklingen för stål omvärderats i olika internationella prognoser. Stålprognoserna indikerar nu en väsentligt lägre tillväxttakt än för några år sedan. LKAB har gjort en bedömning enligt vilken världproduktionen av stål vid 1980-talets mitt uppgår till 820–835 milj. ton, vilket kan jämföras med 1979 års produktion på 747 milj. ton och 1980 års på 718 milj. ton. Den förväntade ökningen, som motsvarar en genomsnittlig årlig tillväxttakt på ca 2,5% fram till år 1985, är ojämnt fördelad på olika ländergrupper. LKAB:s prognoser ligger något lägre än tidigare publicerade internationella prognoser över stålproduktionens utveckling.

Västvärldens tre stora stålproducerande områden, de Europeiska Ge-

menskaperna (EG), Japan och Förenta staterna har under en följd av år visat stagnationstendenser. För LKAB:s del är det i synnerhet stagnationen inom EG, där LKAB:s malm har sin dominerande marknad, som är särskilt allvarlig. Den aktuella bedömningen är att stålproduktionen inom EG inte kommer tillbaka till 1971–1974 års höga nivåer under överskådlig tid utan kommer att pendla mellan ca 125 milj. ton och 145 milj. ton i olika konjunkturlägen.

LKAB:s andra mer betydande marknadsområde är Östersjöländerna. Polen, som för bara några år sedan var LKAB:s tredje största avnämarland, har f. n. mycket svåra interna problem och framtidsutvecklingen måste enligt LKAB bedömas som osäker.

Behovet av järnmalm för en råstålproduktion på 820–835 milj. ton uppgår totalt till ca 1 000 milj. ton. Vid en världsproduktion av 835 milj. ton råstål kan behovet av importmalm enligt LKAB beräknas till 445 milj. ton, vilket kan jämföras med den internationella handeln med järnmalm år 1979 på 390 milj. ton. De stora expansionsområdena när det gäller järnmalmsexporten är Brasilien och Australien, i mindre utsträckning också Sydafrika och Indien. LKAB:s beräkningar för år 1985 pekar på ett importbehov av järnmalm i Västeuropa på drygt 130 milj. ton vid en något lägre stålproduktion på grund av en minskad förbrukning av egna malmer, huvudsakligen fosforhaltiga minnettemalmer. Importen av järnmalm till Västeuropa år 1979 uppgick till 127 milj. ton. Slutsatsen är således att importen av järnmalm till Västeuropa inte kommer att öka nämnvärt över 1979 års nivå. LKAB antar att järnmalmsmarknaden i mitten av 1980-talet kommer att karaktäriseras av en bättre balans mellan utbud och efterfrågan och att brist på järnmalm endast kan tänkas uppstå vid en eventuell extrem högkonjunktur.

Avsättningen av LKAB:s högfosformalmer är helt beroende av efterfrågan hos de stålproducenter som framställer stål ur fosforråjärn. LKAB räknar med att kunna avsätta endast 4–6 milj. ton högfosformalmer vid mitten av 1980-talet mot f. n. ca 10 milj. ton. Produktionen av lågfosforråjärn beräknas komma att öka fram till mitten av 1980-talet till följd av processomläggningar från högfosfor- till lågfosfordrift. LKAB räknar med att öka sina leveranser av lågfosformalm till Västeuropa från den nuvarande nivån som ligger på 6–7 milj. ton per år.

Under 1970-talet har världens pelletskapacitet ökat hastigt. Sedan år 1977 har ca 30 milj. ton exportinriktad, delvis stålverksägd kapacitet tillkommit. Till följd av den stagnerande råstålproduktionen har den snabba utbyggnaden inte mötts av motsvarande efterfrågeökning. Flera pelletsproducenter har på grund av den uppkomna överkapaciteten tvingats stänga sina verk. LKAB har en pelletskapacitet på 9 milj. ton och levererade 5 milj. ton pellets under år 1980. Leveranserna till Västeuropa uppgick till 2 milj. ton och LKAB räknar endast med långsam ökning av pelletsexporten under de närmaste åren. Pelletsmarknaden inom EG är dessutom

intäckt genom att flera stålverk inom EG har investerat i utomeuropeiska pelletsverk. De har därför genom delägarskap och dessutom genom långsiktiga leveransavtal täckt sitt behov av pellets. Utanför EG har LKAB marknad för masugnspelletts i Sverige, Finland och Österrike. Flera östeuropeiska länder är dessutom intresserade av LKAB:s pellets.

LKAB framställer också s. k. direktreduktionspellets som används för framställning av järnsvamp. Överkapaciteten för järnsvampproduktion i världen är f. n. mycket stor. Även med ett antagande om en mycket hög produktionsökning fram till mitten av 1980-talet finns det redan nu på marknaden tillräcklig kapacitet för direktreduktionspellets hos malmproducenterna. LKAB beräknar att den möjliga exporten av direktreduktionspellets uppgår till 3–5 milj. ton per år.

När det gäller prisutvecklingen anser LKAB att det föreligger en risk att järnmalmspriserna inte kommer att kunna hålla jämna steg med den internationella inflationsutvecklingen. Malmpriserna kommer sannolikt att som hittills under vissa år språngvis höjas kraftigt efter perioder av stagnation eller kanske t. o. m. nedgång.

Leveranserna från LKAB till EG har under 1970-talet sjunkit från drygt 20 milj. ton till 15–16 milj. ton. Minskningen beror på att LKAB inte kunnat öka sina lågfosformalmleveranser i takt med att efterfrågan på högfosformalm minskat. LKAB:s marknadsandel inom EG-området har under denna tidsperiod sjunkit från 22% till 14%. Målsättningen är att även efter högfosformarknadens nedgång uppnå en avsättning av 20 milj. ton per år inom EG. Detta motsvarar en marknadsandel på ca 16%. Leveranserna av pellets och lågfosformalm måste därför ökas jämfört med de senaste åren till 15–16 milj. ton per år. LKAB räknar med att detta skall kunna åstadkommas med olika marknadsåtgärder. För att nå en större och mer regelbunden avsättning kommer LKAB att försöka uppnå fastare kontraktsformer än hittills med malmköparna.

I 1981 års strukturutredning har det ekonomiska utfallet vid alternativa marknadsutvecklingar analyserats. Kapacitetsutnyttjandet för anläggningarna varierar för dessa alternativ till mellan 70 och 85%. Avsättningsriskerna bedöms främst vara hänförliga till lågfosformalm och pellets vilket styrks av uppföljningen av 1978 års strukturutredning där målsättningarna beträffade dessa produkter inte nåddes.

Det alternativ som ligger till grund för bedömningarna av företagens kapitalbehov baseras på en leveransnivå som i genomsnitt uppgår till knappt 22 milj. ton per år under de närmaste åren. Enligt företagets handlingsplan beräknas leveranserna på sikt kunna ökas till 25 milj. ton i genomsnitt per år.

3.4.2 Produktions- och produktstruktur

LKAB:s leveranser har de senaste åren till ca 45% utgjorts av högfosformalm. Som tidigare nämnts kommer denna marknad snabbt att minska

vilket medför att leveranserna av högfosformalm inom några år kommer att sjunka till nivån 4–6 milj. ton per år. En avgörande fråga för LKAB är därför hur en anpassning till de nya förhållandena dels produktionstekniskt, dels marknadsföringsmässigt bör ske. Företaget anser att de produktionstekniska frågorna bör kunna lösas utan nya stora investeringar genom att öka andelen av lågfosformalm vid brytningen i Kiruna till ca 50% av bruten malm och genom pelletisering av högfosformalm i Kiruna vid det nu utbyggda pelletsverket i Kiruna.

LKAB:s produktionssystem består f. n. av tre gruvor, två hamnar och ca 500 km järnväg. En naturlig fråga inom 1981 års strukturutredning har därför varit om detta produktionssystem är optimalt från företagsekonomisk synpunkt. För att belysa dessa frågor har det ekonomiska utfallet beräknats för ett antal olika produktionsstrukturer vid olika antaganden om tillgängligt marknadsutrymme. Resultatet av dessa beräkningar har visat att den nuvarande strukturen, dvs. alla enheter i drift, ger det bästa resultatet om den totala produktionsvolymen är ca 23 milj. ton eller större. Härav har företaget dragit slutsatsen att om det långsiktiga målet för marknadsutvecklingen uppnås bedöms totalresultatet bli bäst med alla produktionsenheter i drift. Denna slutsats gäller under vissa förutsättningar om prisutveckling och kostnadsutveckling etc. och sedan varaktiga förändringar, t. ex. effektivisering och rationalisering av verksamheten, genomförts. När det gäller att vidta åtgärder av typen konjunktur Anpassning måste ytterligare faktorer beaktas och tillfälliga undantag kan komma att göras från de långsiktiga slutsatserna. Avgörande för frågan om produktionsstrukturen är således om den erforderliga leveransvolymen, minst 23 milj. ton per år, kan uppnås. Som tidigare framgått utgår bedömningen av företagets kapitalbehov från en genomsnittlig leveranskvantitet de närmaste åren om ca 22 milj. ton per år. Det långsiktiga målet är att leveranserna ska uppgå till 25 milj. ton per år, varför nuvarande produktionsstruktur t. v. anses motiverad.

3.4.3 Produktivitet

LKAB:s produktivitet steg under hela 1960-talet med 6,5% per år bl. a. tack vare en ökad produktion. Under början av 1970-talet var produktiviteten, mätt som produktion per anställd, i stort sett oförändrad för att sedan sjunka under åren 1975–1978 som en följd av den minskade produktionen. Trots en återhämtning sedan år 1978 är produktiviteten i dag inte högre än i slutet av 1960-talet vilket måste betecknas som mycket otillfredsställande, särskilt när man tar hänsyn till de investeringar som genomförts. Med hänsyn till den otillräckliga produktivetsutvecklingen och till att malmpri-serna väntas släpa efter den allmänna pris/kostnadsutvecklingen konstaterar företaget att det är nödvändigt att göra stora insatser för att förbättra produktiviteten. I företagets handlingsplan fastslås att produktiviteten vid utgången av år 1983 skall uppgå till minst 4 500 ton per årsanställd, vilket är

30% högre än år 1980. Rationaliseringsmöjligheterna finns bl. a. inom administrationen liksom i produktionen genom fortsatta process- och metodförbättringar samt inom verksamheten i hamnarna och hanteringen i anslutning till järnvägstransporterna. Den viktigaste förutsättningen för att denna rationaliseringspotential skall kunna utnyttjas är en betydligt ökad personalrörlighet, såväl externt som internt. Som ett led i rationaliseringsarbetet avser företaget att överföra övertalig personal till en särskild organisatorisk enhet som kommer att sysselsättas med olika projekt, utbildning m. m.

3.4.4 Investeringar

För perioden 1982–1986 beräknas investeringsutbetalningarna inom järnmalmsrörelsen i löpande penningvärde uppgå till ca 350 milj. kr. per år. Detta innebär att investeringarna kommer att ligga på en väsentligt lägre nivå än under de senaste åren och planen förutsätter att endast för järnmalmsverksamheten nödvändiga investeringar kommer att genomföras.

I mitten av 1980-talet måste LKAB ta ställning till de investeringar som erfordras i Kiruna och MalMBERGET för brytning av malm på djupare nivåer än nuvarande huvudutfraktsnivåer.

Projektarbete bedrivs för att utforma ett gruvsystem som skall kunna tas i drift i Kiirunavaara då malmen ovanför den nuvarande huvudtransportnivån har tagit slut. Med gruvsystem avses här inte enbart transportapparatens utan hela flödet inom gruvan, dvs. såväl brytning som transport. Undersökningsarbeten och snedbanedrivning har redan påbörjats och måste enligt företaget fortsätta med oförändrad takt för att skapa erforderligt beslutsunderlag.

Gruvsystem av den typ som f. n. används i Kiruna innebär att investeringsbeslut måste tas som leder till utbetalningar under en lång tidsperiod innan intäkter från verksamheten flyter in. Trots att kapitalkostnaden för en konventionellt utformad huvudnivå mätt i kronor per ton är låg i förhållande till att starta helt nya järnmalmsgruvor, ligger det totala investeringsbeloppet i storleksordningen närmare 2000 milj. kr. i dagens penningvärde. LKAB strävar efter att hitta gruvsystem som kräver mindre insatser och där man samtidigt kan utnyttja tidigare gjorda investeringar i större utsträckning än vad som hittills har varit fallet. Företaget anser att möjligheterna att hitta sådana lösningar är goda, varför storleken på investeringsbeloppet kan komma att reduceras och beslutstidpunkten senareläggas. LKAB räknar med att anläggningsarbetena för en konventionell huvudnivå skulle behöva påbörjas under åren 1985–1987.

När det gäller MalMBERGET påverkas beslutstidpunkten för en ny huvudnivå av den omfattning i vilken olika malmkroppar kommer att brytas liksom av råmalmsuttaget under de närmaste åren. Investeringsarbetena behöver enligt LKAB knappast påbörjas förrän under senare delen av 1980-talet. Den bedömda kostnaden för en ny konventionell huvudnivå är ca 750 milj. kr. i dagens penningvärde.

3.4.5 Järnvägsfrakter

LKAB betalade år 1980 för järnvägsfrakter 596 milj. kr. till statens järnvägar (SJ) och 101 milj. kr. till Norske Statsbaner (NSB), totalt 697 milj. kr. Kostnaderna för järnvägstransporterna tar i anspråk drygt 30 % av LKAB:s malmintäkter. LKAB och SJ har gemensamt genomfört en jämförelse mellan malmbanan i Norrbotten och malmbanor hos ett större antal internationella gruvbolag som konkurrerar med LKAB. Jämförelserna har syftat till att jämföra malmbanan med konkurrenternas järnvägar i fråga om teknisk och administrativ standard. Studien har resulterat i ett gemensamt konstaterande att en betydande rationaliseringspotential föreligger. SJ, NSB och LKAB har kommit överens om att samarbeta i ett projekt som syftar till att systematiskt avhjälpa dessa brister. Samarbetet väntas leda till en sänkning av trafikföretagens kostnader, vilket på sikt bör medföra en minskning av LKAB:s transportkostnader.

LKAB:s styrelse har i en skrivelse till regeringen den 5 februari 1981 hemställt att avgifterna för malmfrakterna skall sänkas. LKAB understryker i skrivelsen att nuvarande fraktvillkor är kommersiellt oskäliga och att ett bibehållande av dessa villkor skulle äventyra malmfältsgruvornas fortlevnadsmöjligheter. LKAB föreslår att avgiften för malmfrakterna skall motsvara kostnaderna för malmtrafiken för SJ inkl. kapitalkostnader för reinvesteringar och rationaliseringsinvesteringar. Enligt LKAB:s bedömning skulle SJ, även om nuvarande malmfrakter halverades, fortfarande ha full kostnadstäckning inkl. kapitalkostnader för reinvesteringar och rationaliseringsinvesteringar.

3.4.6 Personalutveckling

Vid LKAB:s produktionsanläggningar i Norrbotten och Narvik fanns i september 1981 följande personalstyrka.

	Tjänstemän	Arbetare	Totalt
Kiruna	869	3 092	3 961
Malmberget	446	1 447	1 893
Luleå	38	114	152
Narvik	114	483	597
Totalt	1 467	5 136	6 603

LKAB-koncernen har f. n. 7 300 anställda. Sedan mitten av 1970-talet har personalstyrkan inom järnmalmsrörelsen minskat med ca 1 500 personer. I oktober 1976 infördes anställningsstopp vid LKAB:s anläggningar i Norrbotten och Narvik. Under åren 1978 och 1979 fick LKAB efter riksdagsbeslut särskilda statliga medel till investeringsarbeten för att upprätthålla sysselsättningen för den övertaliga personalen. Härigenom sysselsattes drygt 400 årsarbetare båda åren. För att minska övertaligheten erbjöds under år 1978 också personal över 57 år frivillig förtidspension.

Dessutom permitterades större delen av de anställda i fyra veckor sommaren 1978. För att möta leveransuppgången under år 1979 hävdades anställningsstoppet för vissa specialkategorier av anställda.

En viss balans inom arbetarkategorin uppnåddes i början av år 1980 men den kraftiga nedgången i leveranserna under andra halvåret 1980 tvingade företaget att genomföra korttidspermittering under två veckor i november. Under år 1981 har korttidspermittering skett i fyra veckor i anslutning till semestern. Vidare stoppades produktionen i Kiruna under en vecka i september och fyradagars produktionsvecka tillämpas fram till årsskiftet.

Företagets prognoser för leverans- och produktionsutvecklingen leder till att det framtida personalbehovet är lägre än antalet anställda f. n. För att öka konkurrenskraften måste kostnaderna för produktion och administration nedbringas. Företagsledningen har gjort bedömningar som indikerar en övertalighet på ca 300 tjänstemän och drygt 600 kollektivanställda. Övertaligheten är fördelad på samtliga produktionsställen. Lönerna för denna personalstyrka ingår i prognoserna över företagets kapitalbehov. LKAB har under år 1981 erbjudit frivillig förtidspensionering åt tjänstemän födda år 1923 och tidigare. Genom denna åtgärd beräknas ca 100 personer lämna företaget. Enligt företagets bedömning beräknas övertaligheten beträffande arbetare vara eliminerad vid utgången av år 1983 förutsatt att produktionen uppgår till minst 24 milj. ton per år. Övertaligheten beräknas kunna lösas genom naturlig avgång förutsatt att de finansiella förutsättningarna står till buds.

LKAB avser att överföra övertalig personal till en särskild organisatorisk enhet som kommer att sysselsättas med projektarbeten, utbildningsverksamhet m. m.

LKAB har gemensamt med kommunerna i malmfälten deltagit i utredningar som syftar till att stimulera industriell diversifiering. Detta har resulterat i de s. k. Gällivare- och Kirunaprojekten som arbetar med utredningar om olika projekt som kan ge sysselsättning inom malmfälten. Viss nyetablering har skett härigenom. LKAB anser att ytterligare sysselsättning bör kunna beredas genom dessa projekt om särskilda finansiella medel ställs till förfogande av samhället.

3.5 LKAB:s kapitalbehov

LKAB har redovisat prognoser över företagets resultatutveckling och finansiella ställning för den närmaste femårsperioden. Öhrlings Revisionsbyrå AB har gjort en bedömning av företagets kapitalbehov för perioden 1982–1984.

Enligt prognosen väntas leveranserna år 1982 öka till 20,5 milj. ton från 1981 års låga nivå på drygt 18 milj. ton. I slutet av år 1982 kan konjunkturen komma att förbättras för att kulminera under år 1983.

Nettoresultatet bedöms innebära fortsatta förluster för varje enskilt år

med undantag för de år företaget väntar sig en högkonjunktur på malmmarknaden. Även med en förväntad halvering av de svenska fraktsatserna för malmtransporterna har resultatet för år 1982 bedömts till en förlust på ca 500 milj. kr.

Den förväntade utvecklingen leder till att det egna kapitalet sjunker kraftigt under perioden vilket skulle tvinga styrelsen att upprätta s.k. kontrollbalansräkning för att klargöra om likvidationsplikt enligt aktiebolagslagen föreligger eller ej. Härutöver måste beaktas att LKAB enligt gällande låneåtaganden inte får låta det egna kapitalet understiga långfristiga skulder exkl. LKAB:s skulder till Statsföretag. Detta väntas inträffa redan under nästa år. Om så sker äger långivarna rätt att förklara resp. lån förfallet till betalning.

En analys av bolagets kapitalbehov under de närmaste åren visar att kapitalanspråken växer snabbt. Företaget påpekar att det är helt orealistiskt att anta att LKAB av egen kraft skulle kunna externfinansiera det mycket stora kapitalbehov som föreligger framöver. LKAB måste därför rekonstrueras finansiellt om förutsättningar för överlevnad skall föreligga. Syftet med en finansiell rekonstruktion bör vara att stärka bolagets resultat, soliditet och likviditet. Statsföretag har hemställt att staten skall medverka i en finansiell rekonstruktion av LKAB.

LKAB understryker att vissa faktorer är särskilt svåra att bedöma i den framtida utvecklingen. Prognoserna bygger på viktiga förutsättningar rörande kvantiteter, priser och kursutvecklingen för dollar. En känslighetsanalys visar att resultatet varierar kraftigt under olika antaganden. Om således dollarkursen under perioden kommer att ligga kvar på nuvarande höga nivå och prisnivån inte ändras är LKAB:s behov av stöd mindre än vad som antagits i prognoserna. Å andra sidan finns en betydande risk för att beräknade leveransvolymer inte uppnås. På grund av svårigheterna att bedöma den framtida utvecklingen begär Statsföretag i sin skrivelse ett kapitaltillskott på totalt 1 900 milj. kr.

LKAB arbetar med fleråriga planer för bl. a. marknadsbefrämjande åtgärder och åtgärder för att höja effektiviteten i produktion och administration. LKAB framhåller att det mot denna bakgrund är önskvärt att de finansiella förutsättningarna fastläggs genom en engångsrekonstruktion.

Det låga kapacitetsutnyttjande som f. n. råder och som antas föreligga under prognosperioden aktualiserar frågan om värdering av anläggningstillgångarna. Anläggningarna är dimensionerade för en produktion av ca 30 milj. ton. Vid en bedömd utnyttjandegrad av 70 % erhålls inte ett rörelseresultat som täcker kapitalkostnaderna. Ett nedskrivningsbehov av anläggningstillgångarnas värde bedöms därför föreligga. En genomgång av nedskrivningsbehovet har visat att anläggningstillgångarnas bokförda värde bör skrivas ned med 700 milj. kr.

Rekonstruktionen föreslås bli en kombination av medel för nedskrivning av anläggningstillgångar och förstärkning av det egna kapitalet. Genom

tillskott för nedskrivning av anläggningstillgångar med tidigare nämnda 700 milj. kr. erhålls ett bokfört värde på tillgångarna som kan accepteras med beaktande av förväntat kapacitetsutnyttjande. Erforderlig likviditetsförstärkning erhålls om bidraget utbetalas kontant. En del av bidraget kan användas för amortering av vissa lån. Revisorerna i LKAB har till industridepartementet avlämnat ett särskilt yttrande över värderingen av anläggningstillgångarna och tillstyrker en nedskrivning av tillgångarnas bokförda värde.

Genom ökning av det egna kapitalet stärks LKAB:s soliditet och bolaget får därvid en buffert mot framtida eventuella förluster samtidigt som bolaget får en bas för egen upplåning om behov därav uppstår. Det egna kapitalet behöver ökas med totalt 1 200 milj. kr. eftersom rekonstruktionen bör ha en sådan omfattning att ytterligare stöd inte skall vara aktuellt under de närmaste åren. Tillskottet kan i bolaget redovisas som beskattad reserv och tas i anspråk om förluster uppstår.

3.6 Förslag till statliga insatser

Till de åtgärder som krävs för att LKAB skall kunna uppnå lönsamhet hör enligt min mening bl.a. en finansiell rekonstruktion av företaget och en reduktion av kostnaderna för järnvägstransporterna av malm. Jag kommer i det följande att föreslå att staten skall tillskjuta medel till LKAB för att medverka till en finansiell rekonstruktion av företaget. Regeringen har tidigare denna dag på förslag av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framlagt förslag till riksdagen om att SJ skall få statliga medel för att kunna reducera fraktkostnaderna för LKAB:s malmtransporter för åren 1982–1984. I prop. 1981/82: 32 föreslås sålunda att 600 milj. kr. anvisas för ändamålet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår.

Det utredningsarbete som LKAB har genomfört pekar bl. a. på följande slutsatser. Marknadsutrymmet för LKAB:s huvudmarknad i Västeuropa kommer under början av 1980-talet att vara begränsat. Den genomsnittliga leveransvolymen beräknas enligt företagets prognoser till ca 22 milj. ton per år under de närmaste åren. LKAB har genomsnittligt levererat 20 milj. ton per år under perioden 1976–1981. För att företaget skall kunna uppnå planerade leveransvolymen krävs mycket kraftiga marknadsinsatser. Marknaden för högfosformalmer beräknas dessutom minska snabbt under prognosperioden. För att kompensera bortfallet av högfosformalmleveranserna måste försäljningen av lågfosformalmer och pellets öka.

Produktiviteten inom både produktion och administration måste förbättras. Detta beräknas medföra fortsatta personalminskningar. Jag finner det angeläget att företaget gör alla ansträngningar för att nå uppställda produktivetsmål. Alla möjligheter att öka produktiviteten måste tillvaratas.

De förhållanden jag här har redogjort för kommer att leda till sysselsätt-

ningssvårigheter i de kommuner som berörs av LKAB:s järnmalmsrörelse, främst i Gällivare och Kiruna kommuner.

Alla berörda parter måste samarbeta för att medverka till en positiv utveckling av företaget. Det kommer att ställas stora krav på företagsledningen, personalen och personalorganisationerna samt kommunerna och staten.

Eftersom lönsamhet är den enda garantin för en långsiktig överlevnad av järnmalmsrörelserna i Kiruna och Gällivare får strävan att uppnå detta mål inte motverkas av att LKAB åläggs andra sysselsättningspolitiska uppgifter än de som ligger i den normala verksamheten.

En fråga som kommer att aktualiseras under femårsperioden är investeringar i nya huvudnivåer. För fortsatt produktion efter år 1995 krävs investeringar i nya huvudnivåer i Kiruna och i Malmberget. Ställningstaganden härtill behöver dock enligt företaget inte tas förrän tidigast under 1980-talets mitt.

När det gäller utvecklingen inom LKAB vill jag anföra följande. Resultatutvecklingen har under en följd av år varit klart negativ och successivt försämrats. De sammanlagda underskotten efter finansnetto uppgår för perioden 1978–1981 till 2 200 milj. kr. Statligt stöd för förlusttäckning har samtidigt uppgått till 2 030 milj. kr. Den likviditets- och lönsamhetskris som företaget nu hamnat i är allvarligare än tidigare. Företaget saknar finansiella reserver för att möta krisen. Den senaste resultatprognosen för år 1981 pekar på en nettoförlust på 750 milj. kr., vilket motsvarar 30 % av LKAB:s omsättning eller 100 000 kr. per anställd.

Under 1970-talet har LKAB:s marknadsandelar på de naturliga europeiska närmarknaderna inom EG sjunkit från 22 % år 1970 till 14 % år 1980. Denna marknadsutveckling med volymförluster och prisinstabilitet har varit förödande för företaget. LKAB är i dag i en sådan situation att långt gående åtgärder måste vidtas för att garantera företagets långsiktiga överlevnad. Företagsledningen har redovisat att man med olika insatser kan bringa företagets ekonomi i sådan ordning att fortsatt långsiktig gruvdrift och framtida investeringar framstår som meningsfulla för samhället och företaget.

Järnmalmsrörelsen utgör den helt dominerande delen av LKAB:s verksamhet. Företaget anser därför att det är väsentligt att resurser och kapacitet så långt möjligt kan koncentreras på denna verksamhet. Det handlingsprogram som företaget presenterat för att förbättra resultatutvecklingen för gruvorna berör – förutom den finansiella sidan – marknaden, produktionen, den tekniska utvecklingen och järnvägstransporterna.

Resultatprognosen för den närmaste treårsperioden visar på fortsatta förluster och betydande kapitalbehov. Det egna kapitalet sjunker snabbt och redan under nästa år skulle LKAB kunna bli skyldigt att enligt sina lånebestämmelser återbetala lån. Under år 1983 skulle utvecklingen kunna leda till att företaget blir likvidationspliktigt. Det är orealistiskt att Stats-

företag och LKAB skulle kunna finansiera det mycket stora kapitalbehov som har beräknats.

Jag bedömer att staten bör medverka i en finansiell rekonstruktion av företaget. Avsikten med den finansiella rekonstruktionen bör vara att stärka företagets resultat, likviditet och soliditet. Rekonstruktionen bör vara av en sådan *storleksordning* att företaget kan bedriva sin verksamhet utan fortsatta statliga stöd för förlusttäckning inom överskådlig tid. De analyser som genomförts visar att bolaget behöver ett tillskott på 1900 milj. kr. för att täcka kapitalbehovet för åren 1982–1984.

Vid beräkningen av kapitalbehovets storlek har Statsföretag tagit hänsyn till den föreslagna reduktionen av fraktsatserna på 600 milj. kr.

Under förutsättning att LKAB får ett tillskott på 1900 milj. kr. och fraktkostnaderna reduceras med 600 milj. kr. räknar företaget med att kunna genomföra den finansiella rekonstruktionen på planerat sätt. De stora kapitalkostnaderna skulle då kunna minskas och företaget skulle enligt sina prognoser få möjlighet att vid periodens slut redovisa ett positivt resultat efter finansnetto. För år 1982 räknar LKAB med att redovisa en nettoförlust även med beaktande av den finansiella rekonstruktionen. Den föreslagna reduktionen av fraktkostnaderna upphör vid utgången av år 1984. Enligt min mening måste frågan om järnvägsfrakterna få en mer definitiv lösning. Det gemensamma utredningsarbete som utförs av LKAB, SJ och NSB beräknas vara avslutat i början av år 1982. Utredningen kommer att peka på vilka möjligheter till samarbete mellan företagen som finns och hur fraktkostnaderna skall kunna sänkas på lång sikt.

F. n. utreds inom ramen för regionalpolitiken generella reformer som syftar till en regional differentiering av arbetsgivaravgifterna. Om en sådan reform genomförs kommer denna att beröra även LKAB och skulle innebära sänkta kostnader och förbättrade resultat för företaget. Ett genomförande av en sådan reform kan beräknas få gynnsamma effekter såväl vad gäller rörelsekostnader som finansiella kostnader för företaget. Jag bedömer därför att behovet av statliga tillskott till LKAB ligger på en lägre nivå än Statsföretags beräkning. Jag anser att ett tillskott på 1 500 milj. kr. är tillräckligt för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB.

Beloppets storlek bör också medge LKAB att fortsätta med utvecklingsarbete inom mineralområdet, bl. a. prospektering.

En del av rekonstruktionen utgörs av en extra *nedskrivning* av bolagets anläggningstillgångar mot bakgrund av det kapacitetsutnyttjande som antagits i analysen och den resultatsituation som bolaget befinner sig i. Denna nedskrivning uppgår till 700 milj. kr. För att kunna finansiera denna nedskrivning behöver bolaget tillskott från staten. Tillskottet bör utbetalas kontant mot bakgrund av bolagets stora likviditetsbehov. Det likvida tillskottet avses användas för amortering av vissa lån vilket medför att räntekostnaderna minskar.

Resterande del av rekonstruktionsbeloppet, 800 milj. kr., bör enligt

företagets förslag användas för att öka det egna kapitalet och avsätts till en beskattad reserv i LKAB. Soliditeten stärks härigenom och bolaget får en buffert att möta framtida förluster.

Jag vill understryka att avvikelser i de förutsättningar som ställts upp för resultatprognoserna innebär att det verkliga utfallet kan variera kraftigt. Prognoserna är mycket känsliga för variationer i förutsättningarna. Om variationerna samverkar i en och samma riktning är resultateffekterna dramatiska. Samtidigt visar detta den osäkerhet som LKAB lever i. Detta i sin tur motiverar en finansiell rekonstruktion som syftar till att ge företaget en finansiell ställning och stabilitet som gör att bolaget klarar påfrestningar till följd av konjunkturvariationer.

Tillskotten till LKAB bör föras via Statsföretag. Jag förordar sålunda att Statsföretag får ett ägartillskott på 1500 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB. Ett anslag av 1500 milj. kr. för detta ändamål bör tas upp på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår.

Jag vill i detta sammanhang nämna att regeringen på våren 1981 tillsatte den s. k. Malmfältsutredningen (Dir. 1981:33) som har till uppgift att arbeta fram ett program för malmfältens utveckling på längre sikt. I direktiven anges hur sysselsättningsproblemen i malmfälten och Norrbotten skall angripas. Ett första inslag är en rekonstruktion av LKAB för att garantera en långsiktig överlevnad av järnmalmströrelsen. Ett andra inslag måste vara att så snabbt som möjligt genomföra de lönsamma projekt som är färdigutvecklade och som kan ge ny sysselsättning. Ett tredje inslag är nyssnämnda utredning som skall utarbeta ett program för utvecklingen på längre sikt och ta upp insatser som måste göras efter år 1985.

Jag vill också nämna att jag avser att återkomma till regeringen med särskilda åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Norrbotten. De problem som kan uppstå på arbetsmarknaden i Norrbotten till följd av rationaliseringar inom LKAB bör kunna lösas bl. a. genom en intensifierad användning av arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel.

4 Finansiell rekonstruktion av SSAB

Innan jag går in på de förhållanden som rör SSAB vill jag först bl. a. redogöra för de marknadsbetingelser som stålindustrin i världen och i Sverige arbetar under.

4.1 Stålindustrins utveckling

4.1.1 Det internationella perspektivet

Under 1950- och 1960-talen hade västvärlden en kraftig ekonomisk tillväxt. Stora industriinvesteringar och infrastrukturella satsningar medförde

en stark och stigande efterfrågan på stål. De traditionella ställänderna i Europa och Förenta staterna byggde upp en stor stålkapacitet för att tillgodose denna efterfrågan. Men också nya ställänder tillkom. Det var under denna period Japans stålindustri utvecklades till en av världens främsta. Redan under 1960-talet försvagades stålbranschens lönsamhet på grund av det ökande utbudet, samtidigt som den internationella efterfrågan började mattas av. Denna utveckling kulminerade under 1970-talet i en akut kris för västvärldens stålindustri. När den djupa och långa nedgången inträffade under åren 1975–1978 stod stålindustrin med en betydande överkapacitet. Rationaliseringar försvårades av den nedåtgående ekonomin. Branschens förluster tvingade fram omfattande statliga handels- och industripolitiska åtgärder för att hålla stålindustrin vid liv.

Utvecklingen under åren 1978 och 1979 samt en del av år 1980 redovisades i prop. 1980/81: 67. Min framställning koncentreras därför till åren 1980 och 1981.

Den återhämtning i stålefterfrågan som pågått under år 1979 fortsatte till en början under år 1980 men kom under andra halvåret att förbytas i en marknadsförsvagning. Totalt under år 1980 minskade stålförbrukningen i världen med 3,3 % jämfört med året innan. Stålefterfrågan minskade inom OECD-området med 7,1 % under samma period. Särskilt stora efterfrågeminskningar kunde noteras i Storbritannien och Förenta staterna. Omvänt ökade efterfrågan kraftigt i vissa länder som Australien, Finland, Italien, Norge och Spanien.

Råstålsproduktionen i världen sjönk från 747,5 milj. ton år 1979 till 715,5 milj. ton år 1980, en minskning med 4 %. Inom OECD-området var minskningen 8 % under samma period.

Bland de ledande stålproducenterna i västvärlden noterades år 1980 Japan för den största råstålsproduktionen, 111 milj. ton, vilket motsvarade ca 15 % av världsproduktionen. Råstålsproduktionen i Förenta staterna minskade med ca 18 % till omkring 100 milj. ton. CECA-ländernas samlade stålproduktion minskade 9 % mellan åren 1979 och 1980 till 128 milj. ton. Som en följd av främst den stagnerade produktionsvolymen beräknas kapacitetsutnyttjandet inom OECD-området ha sjunkit från 76 % år 1979 till 70 % år 1980 medan gapet mellan tillgänglig kapacitet och producerad volym beräknas enligt OECD ha ökat från ca 80 milj. ton år 1979 till ca 115 milj. ton år 1980.

Det försämrade läget på stålmarknaden under andra halvåret 1980 medförde en skärpning av konkurrensen och ledde till att ytterligare handels- och industripolitiska åtgärder vidtogs. Redan under hösten 1980 hade EG, som redovisades i prop. 1980/81: 67, infört tvingande produktionsbegränsningar i enlighet med CECA-fördragets artikel 58 ("crise manifest") för perioden den 1 oktober 1980 – den 30 juni 1981. Tidigare frivilliga åtaganden från företagens sida gentemot EG-kommissionen om priser och produktion hade inte kunnat hållas. I Förenta staterna återinfördes i oktober

1980 referenspriserna för stålimport. huvudsakligen handelsstål. Dessutom infördes en övervakningsmekanism som gav handelsdepartementet möjlighet att inleda informell granskning av importökningar i syfte att fastställa om ökningarna orsakats av skadevållande dumping eller subventionering. Mekanismen är knuten till dels kapacitetsutnyttjandet inom den amerikanska stålindustrin, dels importpenetrationen av den inhemska marknaden.

I januari 1981 infördes vidare i Förenta staterna ett särskilt övervakningssystem för importen av specialstål.

Den svaga efterfråge- och produktionsutvecklingen för stål har bestått. Under det första kvartalet 1981 låg stålproduktionen i OECD-länderna ca 8 % lägre än under motsvarande period år 1979. Under andra kvartalet ökade produktionen, men låg ändå 1 % lägre än under motsvarande period året innan. Sammanlagt låg stålproduktionen inom OECD-området under första halvåret 1981 drygt 3 % lägre än under motsvarande period år 1979.

En jämförelse mellan de större stålproducentländerna visar dock att stora skillnader förelåg i utvecklingen under första halvåret 1981.

I Förenta staterna och Canada ökade råstålproduktionen med 9 resp. 6 % första halvåret 1981 jämfört med samma period året innan, medan t. ex. den japanska stålproduktionen sjönk med 14% och EG-ländernas sammanlagda produktion minskade med ca 8 %. Den svaga efterfrågeutvecklingen totalt sett väntas bestå, varför någon allmän uppgång i stålkonjunkturen inte är trolig under andra halvåret 1981. Beräkningar gjorda inom OECD:s stålkommitté pekar på en minskning av hela världens råstålproduktion med 0,3 % under år 1981, medan nedgången inom OECD-området uppgår till 8,5 milj. ton eller 2,1 % jämfört med föregående år.

På grund av den fortsatta produktionsnedgången och den – lågkonjunkturen till trots – något ökande stålkapaciteten inom OECD-området beräknas kapacitetsutnyttjandet sjunka ytterligare och bli ca 68 % för hela år 1981. Kapacitetsutnyttjandet väntas sjunka inom EG till 57 % och i Japan till 64 % medan kapacitetsutnyttjandet i Förenta staterna väntas stiga till 82 %.

Trots vidtagna åtgärder för att höja prisnivån och höja produktiviteten lider stora delar av stålindustrin i världen av bristande lönsamhet. I Väst-europa, där stålpriserna ligger avsevärt lägre än i t. ex. Förenta staterna och Japan, har stålindustrin lidit mycket stora förluster. För täckning av uppkomna förluster har den i många länder helt eller delvis statligt ägda stålindustrin erhållit betydande kapitaltillskott, ofta i samband med att ytterligare omstruktureringar vidtas. Som exempel på sådana åtgärder kan nämnas följande.

Det statliga stålbolaget i Storbritannien, British Steel Corporation, skall enligt en tidigare i år antagen rekonstruktionsplan minska antalet anställda från f. n. ca 130000 till 100000 år 1982. På finansieringssidan innebär planen att bolaget tillförs i storleksordningen två miljarder pund i direkt

statligt stöd under perioden 1980 till mars 1982. Till detta kommer att regeringen beviljat bolaget eftergift av statliga lån på drygt 3 miljarder pund. I villkoren för det beviljade stödet ingår att regeringen förbehåller sig rätten att avveckla företaget om det inte inom de närmaste åren lyckas att väsentligt förbättra resultatet.

I Frankrike har under de senaste åren genomförts ett omfattande omstruktureringsprogram inom landets stålindustri. Bolagens höga skuldsättning omvandlades för några år sedan till statliga aktier och andelar i bolagen. Sysselsättningen minskade från ca 130 000 personer år 1978 till 115 000 år 1980. Särskilda statliga åtaganden gjordes för att klara planens sociala konsekvenser. Saneringsprogrammet beräknades i slutet av 1970-talet kräva statliga finansiella insatser om ca 40 miljarder franc under en femårsperiod.

Nyligen har regeringen i Förbundsrepubliken Tyskland beslutat om statligt stöd till stålindustrins strukturomvandling under perioden 1982 – 1985. Stödets omfattning beräknas uppgå till ca 1,3 miljarder D-mark. Stödet skall kunna utgå under förutsättning att företagen själva uttömt sina möjligheter till rationalisering eller omvandling och att även berörda delstater och kommuner deltar i stödåtgärderna.

4.1.2 Utvecklingen inom EG

Sveriges största handelspartner på stålområdet är länderna inom EG. Stålverken inom EG svarade tillsammans för ca 70 % av Sveriges stålimport år 1980. EG:s marknadsandel på den svenska stålmarknaden har ökat från ca 30 % år 1970 till närmare 45 % år 1980, räknat i ton. EG-verken svarade därmed sistnämnda år för en något större andel av den svenska marknaden än de inhemska verken, vars andel var 41 %. EG-marknaden är samtidigt huvudmottagare av den svenska stålexporten, även om EG:s andel av den svenska stålexporten minskat från 58 % år 1977 till 53 % år 1980. Det stora utbytet med EG kan ses som ett naturligt uttryck för den växande internationella arbetsfördelningen och för den frihandel som kommit till stånd mellan EFTA- och EG-länderna.

Med hänsyn till den betydelse EG sålunda har för Sverige på stålområdet finns det anledning att här något ytterligare redovisa den senaste utvecklingen på stålområdet inom EG.

De under hösten 1980 genomförda krisåtgärderna med obligatoriska produktionsbegränsningar gav en viss effekt på prisnivån, som stabiliserades under de sista månaderna 1980. I början av år 1981 mattades prisutvecklingen åter av.

Inför utsikterna av fortsatt svag marknad, överkapacitet och låga priser på stål fördes under våren 1981 en intensiv debatt inom EG om vilka ytterligare åtgärder som behövde vidtas.

Trots vad som dithills gjorts för att vända den negativa utvecklingen

inom EG-ländernas stålindustri kunde man konstatera att överkapaciteten i EG:s råstålsproduktion ökat till omkring 40 milj. ton per år. Med nuvarande utvecklingstrend väntas överkapaciteten fortfarande år 1983 uppgå till 25 milj. ton. Antalet arbetstillfällen hade minskat med ca 190 000 eller ca 24 % mellan åren 1975 och 1980.

Från den 1 juli 1981 gäller att produktionsbegränsningarna enligt artikel 58 i CECA-fördraget består för vissa produktslag men blir föremål för frivilliga åtaganden för andra produktslag. Samtidigt har tillämpningsbestämmelserna skärpts i syfte att uppnå bättre prisdisciplin.

Bestämmelserna för statliga stödåtgärder av den 1 februari 1980 har ersatts av nya bestämmelser¹. Dessa, som innebär en avveckling av statsstödet till EG-ländernas stålindustri, avser *alla stödformer* – även generella och regionala åtgärder. Vissa *allmänna*² villkor för att stöd skall få utgå har fastställts.

- stödmottagaren skall arbeta efter en väl angiven *omstruktureringsplan* som skall göra företaget konkurrensmässigt och finansiellt livskraftigt utan stöd under normala marknadsvillkor
- omstruktureringsplanen skall medföra en *kapacitetsminskning* vad gäller företagets totala produktion. För enskilda varuslag gäller att kapaciteten inte får öka om de inte har en växande marknad
- stödet skall successivt minskas
- stödet får inte snedvrیدا konkurrensen eller påverka villkoren för handel i en utsträckning som strider mot de gemensammas intresse.

Bestämmelserna innehåller också särskilda villkor för de olika typerna av stöd. Till de fyra typer som angavs i de tidigare bestämmelserna har nu fogats stöd till forskning och utveckling.

En *tidtabell för stödets avveckling* har fastlagts. Allmänt gäller att statliga stödåtgärder

- skall notifieras till kommissionen senast den 30 september 1982
- måste ha godkänts av kommissionen senast den 1 juli 1983
- ej får medföra utbetalningar efter den 31 december 1985.

Investeringsstöd följer denna allmänna tidtabell.

Nedläggningsstöd kan undantagsvis få notifieras och beviljas senare än enligt tidtabellen.

Driftstöd får inte utsträckas över längre tid än två år och får inte medföra utbetalningar efter den 31 december 1984. (Undantagsvis kan längre varaktighet än två år beviljas).

Akutstöd får ej ha längre varaktighet än sex månader och måste ha godkänts av kommissionen senast den 31 december 1981.

Forsknings- och utvecklingsstöd följer den allmänna tidtabellen.

¹ Kommissionsbeslut nr 2320/81/CECA av 1981-08-07

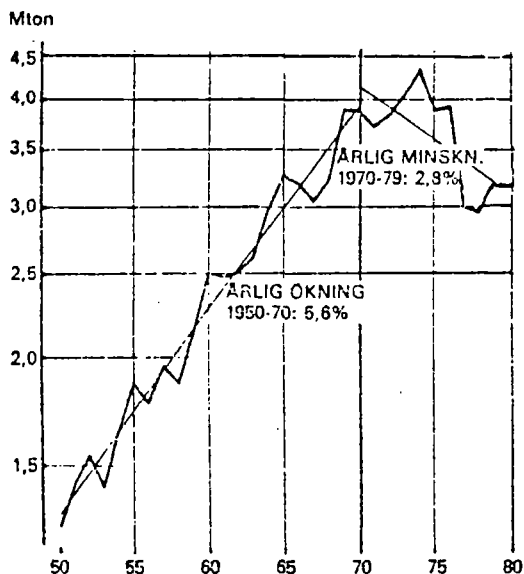
² De allmänna villkoren gäller ej akutstöd (som kan utbetalas i avvaktan på en omstruktureringsplan)

Tidtabellen kan komma att ändras om kommissionen finner det nödvändigt. Kommissionen skall då begära rådets enhälliga medgivande. Om enhällighet i rådet inte uppnåtts inom två månader fattas beslut med kvalificerad majoritet. På samma sätt kan vissa fall av icke-specifikt stöd komma att tillåtas även fortsättningsvis.

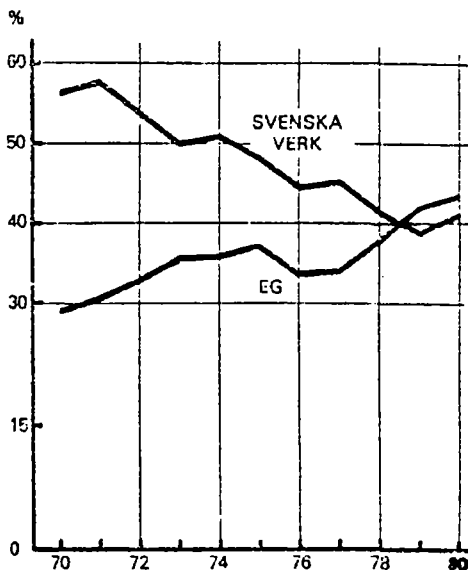
4.1.3 Utvecklingen i Sverige

Den svenska stålefterfrågan ökade under 1950- och 1960-talen med i genomsnitt 5,6 % per år. Efter att ha nått sin kulmen år 1974 med 4,3 milj. ton minskade stålefterfrågan dramatiskt i Sverige under flera år i rad. Under 1970-talet minskade den svenska stålförbrukningen med i genomsnitt 2,8 % per år. De svenska stålverkens andel av den svenska marknaden har under 1970-talet minskat från ca 55 % till omkring 40 %. Samtidigt har emellertid de svenska verken exporterat en allt större andel av sin produktion. Exportandelen ökade från ca 40 % 1970 till 50 % 1979. Till en del torde detta förklaras av den successiva avveckling av handelshinder som ägt rum. År 1980 uppgick exporten av handelsfärdigt stål till 1,7 milj. ton (exportandel 55 %) med ett värde av 8 miljarder kronor. Importen uppgick samma år till 1,3 milj. ton (importandel 59 %) med ett värde av 4,7 miljarder kronor. Den svenska råstålproduktionen minskade år 1980 med 10 % till 4,2 milj. ton. Råstålproduktionen i Sverige låg under första

Figur 1. SVERIGE: STÅLEFTERFRÅGAN (TILLFÖRSEL)

Figur 2. MARKNADSANDELAR I SVERIGE (beräknat på tonnage)

Källa: Jernkontoret

halvåret 1981 ca 16 % lägre än under motsvarande period föregående år, då produktionen påverkades av en arbetsmarknadskonflikt.

Stålkrisen slog igenom senare – men hårdare – i Sverige än i många av våra konkurrentländer, delvis som en verkan av det statliga lagerstöd som utgick under åren 1975–1977. När krisen var som djupast var kapacitetsutnyttjandet nere på en så låg nivå som ca 55 % (år 1977). Därefter har Sveriges stålindustri befunnit sig i ett intensivt omstruktureringskede, under vilket betydande statligt stöd utgått. Äldre omoderna anläggningar har tagits ur drift. Råjärnsproduktionen inom specialstålsektorn har upphört. Sist i raden av masugnar inom denna sektor var Spännarhyttan som – trots att den var tekniskt fullt modern – lades ned under våren 1981 på grund av den vikande efterfrågan på kvalitetstackjärn. Specialstålindustrin är sålunda numera helt skrotbaserad. Masugnar har också lagts ned inom handelsstålindustrin. SSAB upphörde med den malmbaserade metallurgin i Borlänge under våren 1981. Den gamla Martinstålmetoden har spelat ut sin roll i svensk stålhanterig. De sista Martinugnarna inom handelsstålindustrin, de i Hallstahammar och Boxholm, läggs nu ned.

Genom en rad samverkande åtgärder sänks den svenska råstålskapaciteten med ca 1 milj. ton. Detta innebär samtidigt att kapacitetsutnyttjandet ökar. År 1980 låg kapacitetsutnyttjandet på drygt 60 %.

Åtgärderna har inte varit tillräckliga för att få svensk stålindustri ur den mycket dåliga lönsamhetsutveckling som pågått sedan mitten av 1970-talet. Inte ens högkonjunkturåret 1979 förmådde stålindustrin sammantaget uppvisa lönsamhet. Under år 1980 och framför allt under innevarande år blir situationen ännu sämre. Rationaliseringsarbetet forceras därför inom branschen.

Även om stålindustrins andel av industrins samlade investeringar minskat kraftigt under de senaste årtiondena genomförs i dag stora investeringsprogram för att möta morgondagens krav på stålmarknaden. Flera exempel härpå finns inom specialstålindustrin, där bl. a. en kraftig utbyggnad av stränggjutningskapaciteten pågår. Inom handelsstålindustrin kan nämnas SSAB:s investeringsprogram som bl. a. lett fram till att 100 % av företagets produktion stränggjuts, vidare att bolaget genom investeringar om ca 1,6 miljarder kronor skapar en modern tunnplåtsanläggning i Domnarvet.

Den omstrukturering och anpassning av stålindustrin som blivit följden av överkapaciteten och den dåliga lönsamheten i branschen har bl. a. lett till att åtskilliga stålverk lagts ned i olika delar av världen. Detta har i sin tur medfört att sysselsättningen minskat drastiskt inom stålindustrin. Även i Sverige har sysselsättningen minskat under 1970-talet från 54 000 år 1970 till 46 000 år 1980. Större delen av personalminskningen har skett inom specialstålindustrin, som år 1980 sysselsatte omkring 29 000 personer.

4.2 Utvecklingen inom SSAB

I skrivelse till regeringen den 15 september 1981 redogör SSAB för bolagets ekonomiska utveckling och konsekvenserna av vidtagna åtgärder. Av skrivelsen framgår i huvudsak följande.

SSAB bildades år 1978. Sedan detta år genomför bolaget ett genomgripande omstruktureringsprogram som innebär nedläggning av äldre anläggningar och investeringar i ny utrustning. I prognoserna som gjordes upp i samband med bolagets bildande antogs att resultatet för resp. år perioden 1978–1981 skulle vara negativt. Det var först år 1982 som bolaget skulle uppnå ett positivt resultat. Effekterna av strukturåtgärderna kommer emellertid inte att få fullt genomslag förrän efter år 1982.

SSAB:s resultat försämrades mycket kraftigt under senare delen av år 1980 på grund av den europeiska stålmarknadens sammanbrott. Resultatet efter avskrivningar och finansiella poster blev för år 1980 en förlust av 584 milj. kr. Därmed var det av riksdagen till bolaget beviljade rekonstruktionslånet om 1 800 milj. kr. i huvudsak förbrukat.

Den svaga stålmarknaden har bestått även under år 1981. Årets resultat efter avskrivningar och räntor beräknar SSAB skall uppgå till en förlust av 925 milj. kr.

Bolaget betonar att de stora förlusterna medför allvarliga likviditetsproblem för SSAB. Vid 1981 års slut kommer SSAB att ha tagit i anspråk alla till buds stående lånemöjligheter. Bl. a. förfaller då ianspråktagen checkräkningskredit om ca 665 milj. kr. till betalning. SSAB anför att bolaget har ytterst små möjligheter att skaffa kapital genom försäljning av tillgångar. Dessutom kan inte på kort sikt rörelsekapital frigöras i den omfattning som krävs för att tillgodose behovet av likvida medel. Bolaget anser därför att kapitaltillskott från ägarna är nödvändigt för att SSAB skall klara sina betalningar under åren 1982–1983.

En redovisning av SSAB:s ekonomiska utveckling under perioden 1978–1980 bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

SSAB framhåller att bolagets framtida utveckling är helt beroende av vad som händer på den europeiska stålmarknaden. SSAB anser att bolaget, liksom övrig europeisk stålindustri, måste kunna realt sett öka sina priser på stål för att säkra en långsiktig överlevnad. För att detta skall vara möjligt krävs enligt SSAB inte bara produktionsbegränsningar och den priskontroll som beslutats inom EG utan också att överkapaciteten på stål minskar i Europa. SSAB menar att EG:s beslut att avveckla det statliga stödet till stålindustrin syftar till detta.

4.3 SSAB:s Handlingsprogram 1982

SSAB:s styrelse antog den 26 augusti 1981 en plan, Handlingsprogram 1982, som anger inriktningen av bolagets verksamhet under nästkommande år. I planen konstateras att SSAB:s strukturomvandling i huvudsak

är avslutad i sin första etapp innevarande år. SSAB:s inriktning blir därför att driva och effektivisera de verksamheter som bolaget bedömer har överlevnadsförmåga. Målet är att positivt kassaflöde skall uppnås senast år 1983.

SSAB anser att handlingsprogrammet har följande inriktning.

- resurserna koncentreras till att stärka och utveckla den egentliga stål-rörelsen
- produktionen i SSAB – fränsett vissa specialiserade verksamheter – anpassas till en nivå som bedöms rimlig utifrån möjligheten av avsättning på en säker och näraliggande marknad. Marknaden förväntas inte växa, snarare kan den minska inom vissa sektorer. SSAB:s stålproduktion begränsas därför till ca 2 milj. ton per år
- inga nya investeringar – bortsett från investeringar som är tvingande av t. ex. miljövärdsskäl – genomförs innan SSAB har kvalificerat sig genom konstaterad lönsamhet
- kapacitetsreduktion inom vissa områden, dvs. avveckling av enheter som saknar livskraft, kommer att genomföras. Överskottkapacitet ställs av. Avställda enheter tas i drift endast om säker och lönsam avsättning erhålls
- SSAB:s mål är att till slutet av år 1982 öka produktiviteten från nuvarande ca 160 till 200 årston per anställd. Personalstyrkan i den egentliga stålrörelsen skall därvid uppgå till ca 10 000 anställda.

För SSAB:s enheter är konsekvenserna av handlingsprogrammet följande.

Inom *metallurgin* minskas produktionen inom samtliga tre stålorter genom avställning av enheter. I Luleå berörs en masugn och en stränggjutningsanläggning, i Domnarvet en stränggjutningsanläggning samt i Oxelösund en masugn.

Inom *valsande enheter* berörs främst profiler i Luleå. Strukturen för tillverkning av stång och profiler i Sverige och i övriga Norden måste förändras. Kapaciteten behöver totalt sett reduceras så att kvarvarande verk får full beläggning.

Kravet för fortsatt drift i *Grängesbergs gruvor* är att positivt kassaflöde uppnås senast år 1983. För att nå detta mål kommer en investering i utrustning för granulering (tillverkning av mikropellets) om 30 milj. kr. att genomföras. Samtidigt sker fortsatt rationalisering inom administration och produktion.

I *Dannemora gruva* minskas produktionen med hänsyn till avsättningsmöjligheterna. Om inte positivt kassaflöde uppnås senast vid halvårsskiftet 1982 läggs gruvan ned.

4.4 Personalkonsekvenser

Antalet anställda i SSAB:s stål rörelse och gruvor var per den 1 juli 1981 följande

Domnarvet	5 151
Luleå	4 435
Oxelösund	3 596
Grängesberg	877
Dannemora	229
Stråssa	200
SUMMA	14 488

Genom de strukturförändringar och rationaliseringar som hittills genomförts och förhandlats om enligt lagen om medbestämmande uppgår SSAB:s personalbehov i dag till ca 12 700 i de uppräknade enheterna. SSAB anger att detta innebär att övertaligheten f. n. är ca 1 800 anställda. Före 1981 års slut skall nya bemanningsplaner för att uppnå SSAB:s produktivitetsmål fastställas. Personalbehovet skall enligt dessa mål uppgå till ca 11 000 anställda i de uppräknade enheterna, dvs. SSAB:s övertalighet blir därmed ca 3 500 anställda.

4.5 Sysselsättningsfrämjande åtgärder

För personalminskningar finns sedan SSAB:s bildande en utsträckt anställningstrygghet, som innebär att övertaligheten upphör genom uppsägningar per den 31 mars 1983.

SSAB betonar att antalet övertaliga och deras fördelning grundar sig på preliminära bedömningar till dess förhandlingar enligt lagen om medbestämmande har genomförts. Detta gäller även tidpunkten för vissa driftsnedläggelser.

En särskild projektorganisation, eventuellt i form av dotterbolag, kommer att skapas av SSAB för att dels genom utbildning ge de övertaliga ny eller bättre kompetens, dels genom aktiva insatser underlätta en övergång till andra arbetsgivare. Handlingsprogrammet innebär att alla övertaliga kommer att övergå från SSAB:s ordinarie organisation till projektorganisationen. SSAB anger att överflyttningen i huvudsak skall vara verkställd den 31 mars 1982.

Den särskilda projektorganisationen skall ha enheter i Borlänge, Luleå, Oxelösund, Grängesberg och Stråssa. SSAB anger att verksamheten skall utformas och bedrivas i samverkan med länsarbetsnämnd, berörda kommuner, lokala investmentbolag, utvecklingsfonder och Trygghetsrådet.

Projektarbeten för SSAB, kommuner och andra företag, utbildning, utlåning och provtjänst hos andra arbetsgivare kommer att bedrivas under

perioden fram till den 1 april 1983. SSAB uppger också att eventuellt kan förtidspensioner erbjudas äldre anställda.

Dessa åtgärder kommer att genomföras i den utsträckning som arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatser inte visar sig vara tillräckliga.

SSAB betonar att projektorganisationen avvecklas den 1 april 1983, dvs. då SSAB:s utsträckta anställningstrygghet upphör att gälla.

4.6 Kostnader för övertalighet

SSAB uppger att överförande av den övertaliga personalstyrkan till den särskilda projektorganisationen kräver förhandlingar med de anställdas organisationer. SSAB beräknar att dessa förhandlingar skall vara genomförda i mars 1982. SSAB beräknar sina övertalighetskostnader för perioden 1981-07-01 – 1982-03-31 till ca 215 milj. kr. För perioden 1982-04-01 – 1983-03-31, dvs. fram till dess anställningsgarantin upphör, beräknar SSAB kostnaden till ca 165 milj. kr. SSAB:s kostnader för under år 1981 beslutad förtidspensionering redovisas av bolaget till 42 milj. kr. SSAB anger vidare att i den mån lönsamhetsmålet för Dannemora inte kommer att nås tillkommer avvecklingskostnader för gruvan om ca 20 milj. kr.

4.7 SSAB:s kapitalbehov

I en bilaga till bolagets skrivelse till regeringen redovisar SSAB en prognos för bolagets ekonomiska utveckling perioden 1981–1983.

Prognosen förutsätter att Handlingsprogram 1982 genomförs. Vidare förutsätter prognosen en volymexpansion inom området band- och tunnplåt enligt i Plan 81 redovisade antaganden. SSAB betonar emellertid att osäkerheten i prognosen är stor, framför allt när det gäller volym- och prisantaganden samt valutakursutvecklingen. En viktig förutsättning i prognosen är att den inträffade realprisförsämringen 1980/81 återhämtas under prognosperioden. SSAB konstaterar att den antagna resultatutvecklingen leder till ett kapitalbehov som måste finansieras genom kapitaltillskott från ägarna.

SSAB beräknar att förlusterna under perioden 1981–1983 kommer att leda till att det egna kapitalet urholkas med 1600 milj. kr. förutsatt ett kapitaltillskott av samma omfattning. Av det skälet hemställer SSAB att ägarna skall medverka till att lämna ett kapitaltillskott av sådan omfattning att bolagets egna kapital förblir intakt vid utgången av år 1983. I det av SSAB angivna kapitalbehovet har inräknats kostnader om ca 400 milj. kr. för att avveckla bolagets personalöverskott per den 31 mars 1983.

4.8 Förslag om kapitaltillskott till SSAB

För egen del vill jag anföra följande.

Under andra hälften av år 1980 insåg SSAB att bolagets målsättning om att under åren 1980–1982 uppnå en sådan resultatförbättring att bolagets egna kapital kunde hållas intakt inte kunde infrias till följd av en vikande stålmarknad. Bolaget redovisade detta för sina ägare. Överläggningar inleddes i slutet av år 1980 mellan ägarna om att finansiellt förstärka SSAB. Våren 1981 konstaterade Statsföretag att beloppet var av en sådan storlek att Statsföretag inte ensamt kunde svara för sin 50-procentiga andel av tillskottet. Detta anmälde Statsföretag för sin ägare. Av det skälet uppdrog jag åt statssekreteraren i industridepartementet att leda de fortsatta överläggningarna om kapitaltillskott till SSAB. Inför överläggningarna genomförde Öhrlings Revisionsbyrå på industridepartementets uppdrag en analys av SSAB:s ekonomiska ställning samt redovisade förväntat kapitalbehov åren 1981–1984 liksom även förväntad likviditetsutveckling.

Under överläggningarnas gång blev det uppenbart att kapitalbehovet kraftigt hade ökat i förhållande till de prognoser som Öhrlings Revisionsbyrå i maj 1981 hade redovisat. Orsakerna till detta var bl. a. en realpris-sänkning på stål, minskad volym samt oförmånlig valutakursutveckling för kronan i förhållande till D-mark och US-dollar.

I juli 1981 anmälde Stora Kopparberg att bolaget inte hade ekonomiska resurser att svara för sin del av det nödvändiga kapitaltillskottet till SSAB. Efter denna tidpunkt fortsatte överläggningarna mellan Gränges, Statsföretag och staten. Efter förhandlingar träffades avtal dels mellan staten och Stora Kopparberg, dels mellan staten, Gränges och Statsföretag. Innehållet i avtalen, vilka bör fogas till protokollet i detta regeringsärende som *bilaga 2 och bilaga 3* är i huvudsak följande.

Staten förvärvar Stora Kopparbergs aktier i SSAB för 1 kr. Efter denna transaktion ägs SSAB till 50 % av Statsföretag och till 25 % vardera av Gränges och Staten.

Aktiekapitalet i SSAB skall genom nyemission öka med 500 milj. kr. till 2500 milj. kr. Aktierna tecknas till en sådan överkurs att reservfonden kan öka med 1000 milj. kr. Den totala ökningen av det egna kapitalet är alltså 1500 milj. kr. Gränges betalar sin del som uppgår till 375 milj. kr. kontant. Statsföretag betalar 575 milj. kr. kontant och 175 milj. kr. genom kvittning av den fordran på SSAB som staten har i form av strukturlån och som staten kommer att överlåta till Statsföretag. Staten betalar sina nytecknade aktier genom kvittning av en del av sin fordran på SSAB i form av strukturlån. Parterna har förbundit sig att betala de nya aktierna senast den 5 januari 1982.

Vidare har staten och Gränges i avtalet förbundit sig att lämna lån på marknadsmässiga villkor till SSAB med vardera 150 milj. kr. Lånen skall utbetalas till SSAB 30 dagar efter det att bolaget framställt begäran härom.

dock tidigast den 5 januari 1982. Lånen skall amorteras med en fjärdedel vid utgången av ett vart av åren 1991, 1992, 1993 och 1994. För dessa lån skall SSAB inte ställa någon särskild säkerhet.

De tre aktieägarna Gränges, Statsföretag och staten förbinder sig enligt avtalet att kvarstå som aktieägare t. o. m. den 2 januari 1991. Denna dag äger Gränges rätt att få sina aktier inlösta av staten för ett belopp av 875 milj. kr. Utnyttjar Gränges denna rätt är staten också skyldig att överta, helt eller delvis, Gränges lånefordran på SSAB. Denna skyldighet för staten att lösa in Gränges aktier resp. överta Gränges fordran på SSAB föreligger endast under förutsättning att SSAB inte dessförinnan försatts i konkurs eller beslutat om sin upplösning.

Det konsortialavtal som sedan december 1977 funnits mellan aktieägarna i SSAB kommer till sin huvuddel att ha fortsatt giltighet, dock att staten övertar de rättigheter och skyldigheter som enligt konsortialavtalet tillkommer resp. åvilar Stora Kopparberg. Vissa mindre ändringar har emellertid införts. Antalet ordinarie ledamöter i SSAB:s styrelse minskas till åtta. Staten och Statsföretag nominerar tillsammans fem ledamöter och två suppleanter medan Gränges nominerar tre ledamöter och en suppleant. Staten och Statsföretag skall utse en av styrelsens ledamöter till ordförande medan Gränges på samma sätt utser vice ordförande.

Det nu ingångna avtalet förutsätter för sin giltighet bl. a. att vattenfallsverkets köp av Gränges kraftverks anläggning enligt avtal mellan statens vattenfallsverk och Gränges från mars 1981 fullföljs.

Utgångspunkten för beräkningarna av det nödvändiga kapitaltillskottet till SSAB har varit att tillämpliga delar av Plan 81 och Handlingsprogram 1982 fullföljs. Varje avvikelse från Handlingsprogram 1982 som inte motsvaras av ändrade marknadsförutsättningar kommer enligt min bestämda uppfattning att leda till att bolagets egna kapital urholkas och syftet med ägarnas kapitaltillskott äventyras. Med tanke på bl. a. det statsfinansiella läget är det enligt min uppfattning nödvändigt att staten som motprestation för kapitaltillskott kräver ökad effektivitet och produktivitet i berörda bolag. Det är därför med stor tillfredsställelse jag konstaterar att koncernstyrelsen i SSAB ställt upp målet att öka produktiviteten i bolaget med 25 % under år 1982 till 200 årston stål per anställd. I det här sammanhanget vill jag starkt betona att med tanke på bl. a. omfattningen av det samhällslika stödet till SSAB anser jag det högst väsentligt att bolagets målsättning om lönsamhet år 1984 infrias. Jag anser nämligen att i SSAB liksom i andra företag som arbetar efter företagsekonomiska och affärsmässiga principer lönsamhetsmålet måste vara överordnat sysselsättningen i ett längre tidsperspektiv.

Det mellan de tre ägarna av SSAB träffade avtalet bör göra det möjligt för SSAB att på ett framgångsrikt sätt slutföra strukturomvandlingen av bolaget samt ta tillvara den nya strukturens möjligheter till resultatförbättringar.

Den prognos som SSAB redovisat i mitten på september 1981 har angett ett kapitalbehov om 1 600 milj. kr. för att bolagets egna kapital skall vara intakt vid utgången av år 1983. Prognosen gjordes innan regeringens ekonomiskt/politiska program hade presenterats den 14 september 1981. SSAB beräknar att devalveringen av kronan under år 1982 kommer att förbättra bolagets resultat med minst 100 milj. kr. Det träffade avtalet, som tagit hänsyn till SSAB:s behov av kapital för förstärkning av såväl likviditet som soliditet, kommer sålunda att tillgodose SSAB:s kapitalbehov enligt de beräkningar bolaget utfört.

Nyemissionen betalas inte fullt ut genom likvida medel. Orsaken till detta är att minskningen av det egna kapitalet till följd av beräknade förluster inte medför ett lika stort likviditetsutflöde från bolaget som de uppkomna förlusternas storlek. Genom att staten efterger strukturlån om 550 milj. kr. minskar SSAB:s framtida likviditetsflöde till följd av minskad räntebelastning och amorteringsbördan samtidigt som soliditeten i bolaget höjs. På den kontanta nyemissionen om 950 milj. kr. tillkommer för SSAB:s del en positiv ränteeffekt som har beaktats vid beräkningarna av kapitalbehovet. I kapitaltillskottet har inräknats SSAB:s kostnader för att avveckla personalöverskottet senast den 31 mars 1983 i enlighet med av bolagsstyrelsen fattade beslut. Jag är medveten om att avvecklingen av personalöverkottet inom SSAB kommer att medföra påfrestningar på arbetsmarknaden på berörda orter. Jag kommer i annat sammanhang att föreslå åtgärder för att stärka sysselsättningen på orter med omfattande sysselsättningsproblem.

Jag beklagar att Stora Kopparberg inte har ansett sig ha möjlighet att delta i nyemissionen i SSAB. För att nyemissionen skall kunna genomföras har staten träffat avtal med förbehåll för riksdagens godkännande om att för 1 kr. överta Stora Kopparbergs 25-procentiga aktieinnehav i SSAB. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens godkännande av det av mig i det föregående redovisade avtalet mellan staten och Stora Kopparberg i vad avser ekonomiska förpliktelser för staten.

Avtalet om kapitaltillskott m. m. till SSAB som har träffats mellan Gränges, Statsföretag och staten förutsätter bl. a. att Gränges och staten svarar för var sin fjärdedel av nyemissionen i SSAB medan Statsföretag svarar för återstoden. Jag har i det föregående nämnt att Gränges betalar kontant 375 milj. kr. för de nyemitterade aktierna i SSAB. I detta sammanhang vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att Electrolux genom sitt dotterbolag Gränges beslutat att kvarstå som 25-procentig aktieägare i SSAB till minst år 1991. Electrolux-koncernen är Sveriges näst största verkstadsföretag och en stor förbrukare av tunnplåt. Det föreligger därför anledning att räkna med att Electrolux kommer att utöva ett aktivt ägarengagemang i SSAB och på så sätt bidra till att öka SSAB:s konkurrensförmåga.

Enligt avtalet äger staten betala sina nytecknade aktier genom kvittning

av en del av den fordran på grund av Lån till ett nytt handelsstålbolag för investeringsändamål som staten lämnat bolaget under åren 1978 och 1979. I prop. 1977/78:87 betecknades detta lån även som strukturlån. Av hittills ianspråktagna strukturlån av SSAB om 1300 milj. kr. avser staten att använda 375 milj. kr. för att teckna 1,25 milj. nya aktier i SSAB.

Under förhandlingarnas gång har Statsföretag klargjort att företaget saknar ekonomiska resurser för att på egen hand svara för sin del, 750 milj. kr., av nyemissionen i SSAB. Statsföretag har av det skälet hemställt om ett statligt bidrag motsvarande hela beloppet. Jag har i det föregående redovisat den ekonomiska utvecklingen inom Statsföretagsgruppen och konstaterar därför att Statsföretag saknar egna resurser för att medverka i nyemissionen.

Jag förordar därför att dels Statsföretag beviljas ett kontant tillskott om 575 milj. kr., som bör anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82, dels att staten får använda ytterligare 175 milj. kr. och därmed totalt 550 milj. kr. av sin fordran på grund av Lån till ett nytt handelsstålbolag för investeringsändamål.

Enligt avtalet om kapitaltillskott till SSAB m. m. förbinder sig staten liksom Gränges att lämna lån till SSAB om vardera 150 milj. kr. Lånen som avses löpa med marknadsmässig ränta har SSAB rätt att få utbetalda tidigast den 5 januari 1982. Det bör ankomma på regeringen, SSAB och Gränges att utforma de närmare villkoren för lånen. Jag förordar att ett anslag anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår av 150 milj. kr. för lån till SSAB.

Den 2 januari 1991 äger Gränges rätt att – under förutsättning att SSAB inte dessförinnan försatts i konkurs eller SSAB beslutat om sin upplösning – få sina aktier i SSAB inlösta av staten för ett belopp av 875 milj. kr. Om Gränges utnyttjar sin rätt till inlösen av aktier på det sätt som jag nyss nämnt och om Gränges så begär skall staten, under samma förutsättningar som när det gällde aktierna, den 2 januari 1991 mot kontant betalning överta hela eller delar av Gränges lånefordring för nominellt belopp jämte upplupen ränta. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens godkännande av avtalet om kapitaltillskott till SSAB Svenskt Stål AB m. m. i vad avser ekonomiska förpliktelser för staten.

Avtalet är för sin giltighet bl. a. beroende av att statens vattenfallsverks köp av Gränges kraftörelse enligt avtal den 13 mars 1981 fullföljs av verket. Statsrådet Eliasson kommer därför senare denna dag att föreslå regeringen att avlåta en proposition härom.

5 Ändrade riktlinjer för garantier till den statliga varvskoncernen Svenska Varv avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion

Våren 1980 beslöt riksdagen om omfattande åtgärder i syfte att skapa förutsättningar för en konkurrenskraftig svensk varvsindustri (prop. 1979/80: 165, NU 1979/80: 69, rskr 1979/80: 405). Beslutet innebar bl. a. att riksdagen med vissa förändringar ställde sig bakom Svenska Varvs strukturplan för perioden 1980–1984. Målsättningen var att Svenska Varvkoncernen skulle vara lönsam senast år 1985 och att Svenska Varv hade att uppnå detta mål.

I regeringens senaste proposition till riksdagen om vissa varvsfrågor, m. m. (prop. 1980/81: 131) redovisades en revidering av de prognoser som låg till grund för strukturplanen. Den samlade bedömning som då kunde göras var att riskerna för negativa resultatavvikelser i förhållande till de reviderade prognoserna bedömdes vara större än möjligheterna att uppnå bättre resultat. Det konstaterades vidare att försämringar av resultatet kunde äventyra ett framgångsrikt genomförande av strukturplanen, varför åtgärder snabbt och kraftfullt måste sättas in om risk fanns för ytterligare resultatförsämringar. Ytterligare ägartillskott till Svenska Varv kunde nämligen inte påräknas.

För år 1981 förutser Svenska Varv en förlust i samma storleksordning som för år 1980, dvs. ca 1 500 milj. kr. Resultatet skulle därmed bli sämre än vad som tidigare har förutsetts. Orsakerna är bl. a. sämre räntenetto och valutaförluster. Resultatet medför att såväl Svenska Varvs soliditet som likviditet försämras. För år 1982 förutser Svenska Varv en kraftig resultatförbättring jämfört med år 1981. Det bör dock understrykas att dessa bedömningar fortfarande är preliminära.

Åtgärder bör vidtas för att möjliggöra en lösning av Svenska Varvs akuta ekonomiska problem. Jag är dock för egen del endast beredd att medverka till åtgärder som ligger inom ramen för redan beslutade ägartillskott. Jag föreslår mot bakgrund härav att reglerna för de statliga garantier som tidigare har lämnats till Svenska Varv avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion, s. k. värdegarantier, förändras i enlighet med vad som redovisas i det följande.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har genom skilda beslut av riksdagen, senast år 1980 (prop. 1979/80: 165, NU 1979/80: 69, rskr 1979/80: 405) be- myndigats att iklåda staten garantier till Svenska Varv avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion om sammanlagt 3 350 milj. kr. till utgången av år 1984. Nämnda garantier infördes år 1977 för att täcka viss del av de förluster som uppstod på varvens fartygsproduktion. Garantierna utvidgades senare till att även omfatta förluster på kundfordringar.

Infriandet av garantierna sker när slutlig förlust på fartygsproduktion

och kundfordringar har kunnat konstateras. Den 30 juni 1981 hade ca 842 milj. kr. av garantiramen infriats och utbetalats till Svenska Varv. Infriandet av garantierna har skett i långsammare takt än vad som ursprungligen förutsågs.

Svenska Varvs likviditet belastas av dess fartygsengagemang, genom att driftsintäkterna inte räcker till för att betala driftsutgifter, räntor och amorteringar. När värdegarantier infrias påverkas Svenska Varvs likviditet positivt. Det kan dock visa sig nödvändigt att temporärt öka likviditeten hos bolaget innan sådana infrianden sker. Detta bör ske genom att bolaget tar upp lån. För att möjliggöra sådan upplåning torde statliga lånegarantier erfordras. Det garanterade lånebeloppet vid varje tidpunkt bör högst uppgå till det sammanlagda beloppet av utestående värdegarantier för att statens samlade risk inte skall öka. Jag förordar därför att riksdagens bemyndigande för fullmäktige i riksgäldskontoret att teckna sådana lånegarantier inhämtas.

I sammanhanget kan erinras om att nämnden för fartygskreditgarantier rekommenderat fullmäktige i riksgäldskontoret att begränsa volymen kreditgarantier som ingår i det generella stödet till varvsföretagen i vad avser Svenska Varvs fartygsengagemang så att volymen inte överstiger vad som motsvaras av 90% av ett beräknat långsiktigt marknadsvärde för fartygen. Detta begränsar statens förlustrisker för kreditgarantierna.

Då varvens fartygsproduktion och kundfordringar har finansierats med lån belastas Svenska Varv av stora räntekostnader. För att minska Svenska Varvs räntekostnader kan det enligt min mening visa sig nödvändigt att infria viss del av garantierna för förlusttäckning genom utbetalning från anvisat anslag för ändamålet innan slutlig förlust på fartygsproduktion och kundfordringar har kunnat konstateras. Riksdagens medgivande härtill bör inhämtas.

Det går inte att nu ange i vilken omfattning de förändringar jag har förordat kommer att leda till ökad belastning på statsbudgeten. Det alternativ som innebär att Svenska Varv ges möjlighet till ökad upplåning medför inte någon ökad belastning på statsbudgeten. Om däremot värdegarantier utbetalas i förtid innan slutlig förlust på fartygsproduktion och kundfordringar har kunnat konstateras kommer budgetbelastningen att öka, främst genom att redan anvisade medel utbetalas tidigare än vad som annars skulle ha skett. Vid förtida utbetalningar uppkommer dessutom en ränteffekt som ökar budgetbelastningen. Genom möjligheten till ökad upplåning begränsas dock behovet av förtida utbetalning för värdegarantier.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Tillskott till Statsföretag AB för LKAB:s rekonstruktion* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 000 kr.,
2. godkänna avtalet mellan staten och Stora Kopparbergs Bergslags AB om förvärv av aktier i SSAB Svenskt Stål AB och avtalet om kapitaltillskott till SSAB Svenskt Stål AB m. m. i vad avser ekonomiska förpliktelser för staten.
3. till *Tillskott till Statsföretag AB för aktieteckning i SSAB Svenskt Stål AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 575 000 000 kr.,
4. till *Lån till SSAB Svenskt Stål AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 150 000 000 kr.,
5. bemyndiga regeringen att förfoga över fordran på 550 000 000 kr. av Lån till ett nytt handelsstålsbolag för investeringsändamål i enlighet med vad jag har förordat.
6. godkänna de ändrade riktlinjer för garantier avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion till den statliga varvskoncernen Svenska Varv som jag har förordat.
7. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garantier för upplåning av den statliga varvskoncernen Svenska Varv intill ett belopp som högst får utgöra summan av utestående värdegarantier avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

SSABs tre verksamhetsår i sammandrag

Milj. kr.	1980*	1979	1978
Fakturerad försäljning	7 303,0	4 096,7	3 477,9
Övriga rörelseintäkter	79,7	77,0	129,2
Rörelseresultat före avskrivningar	- 211,9	- 126,5	- 492,0
Avskrivningar enl plan	- 252,2	- 195,9	- 223,0
Finansiella intäkter och kostnader	- 120,2	- 87,7	45,5
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	- 584,3	- 410,1	- 669,5
Omsättningstillgångar	4 771,2	4 090,9	3 464,8
Anläggningstillgångar	3 783,7	3 057,5	2 471,5
Investeringar	1 199,0	497,1	200,8
Löner och lönebikostnader	1 981,6	1 659,9	1 513,3
Genomsnittligt antal anställda	17 573	16 105	16 058
Produktion, malm(kton)	2 835	2 969	2 930
Produktion, koks (kton)	1 186	1 135	848
Produktion, råstål (kton)	2 274	2 633	2 347
Produktion valsade produkter (kton)	1 610	1 626	1 528
Exportandel av försäljningen (%)	25	46	43

* Inklusive Tibnor-gruppen

Avtal

Mellan Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag, nedan kallat Stora Kopparberg, å ena sidan, och Svenska Staten, å andra sidan, har denna dag följande avtal träffats om överlåtelse av aktier i SSAB Svenskt Stål AB, nedan kallat SSAB.

Bakgrund

Stora Kopparberg, Gränges och Statsföretag AB är ägare till samtliga aktier i SSAB; Stora Kopparberg till 25%, Gränges AB till 25% och Statsföretag AB till 50%. Förhållandet mellan delägarna i frågor som rör SSAB regleras genom ett den 15 december 1977 dagtecknat konsortialavtalet (nedan kallat konsortialavtalet).

I enlighet med konsortialavtalets villkor för aktieförsäljning och hembudsskyldighet avtalar Stora Kopparberg och Staten härigenom följande.

1. Stora Kopparberg överlåter härmed till Staten och Staten förvärvar härigenom samtliga Stora Kopparbergs fem miljoner (5 000 000) aktier, envar å nominellt 100 kr, i SSAB.

2. Köpeskillingen för samtliga överlåtna aktier uppgår till en (1) krona, att erläggas på tillträdesdagen.

3. Tillträdesdag till aktierna är den 5 januari 1982. På tillträdesdagen överlämnar Stora Kopparberg till Staten aktierna vederbörligen transporterade på Staten. Staten åtager sig att omgående efter tillträdesdagen hos SSAB för anteckning i aktieboken anmäla aktieförvärvet. Staten åtager sig vidare att ombesörja upprättande av avräkningsnota.

4. Från och med dagen för detta avtals undertecknande övertager Staten från Stora Kopparberg samtliga de rättigheter och skyldigheter av vad slag de vara må som Stora Kopparberg har i sin egenskap av aktieägare i SSAB och som grundar sig på konsortialavtalet, SSAB's bolagsordning eller lag. Statens övertagande av här nämnda rättigheter och skyldigheter innefattar således även sådana anspråk som framdeles eventuellt riktas mot Stora Kopparberg i dess egenskap av tidigare aktieägare i SSAB och som härflyter ur konsortialavtalet, SSAB's bolagsordning eller lag. Stora Kopparberg garanterar att fram till dagen för detta avtals undertecknande inga anspråk riktats mot Stora Kopparberg i dess egenskap av aktieägare vilka icke blivit föremål för reglering. Stora Kopparberg förklarar sig jämväl icke äga kännedom om några omständigheter som skulle kunna ligga till grund för krav mot Stora Kopparberg i dess egenskap av tidigare aktieägare i SSAB.

5. Från och med dagen för detta avtals undertecknande ställer de av Stora Kopparberg utsedda styrelseledamöterna jämte suppleant i SSAB's styrelse jämte av Stora Kopparberg utsedd revisor i SSAB, sina platser till

förfogande. Staten förbinder sig att å nästa ordinarie bolagsstämma i SSAB rösta för att de av Stora Kopparberg utsedda styrelseledamöterna och suppleant beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning av SSAB's angelägenheter under förutsättning att SSAB's revisorer tillstyrker sådan ansvarsfrihet.

6. Tvister rörande tolkning eller tillämpning av detta avtal skall avgöras av skiljemän enligt lagen om skiljemän.

7. Stora Kopparberg och Staten förbinder sig att omgående efter detta avtals undertecknande till SSAB anmäla vad som i detta avtal föreskrivs i punkterna 1, 3, 4 och 5.

8. Villkor för detta avtals giltighet är att regeringen godkänner det. Detta skall utan dröjsmål ske sedan riksdagen fattat de beslut som behövs härför.

Detta avtal har upprättats i fyra exemplar varav parterna tagit var sitt samt Gränges AB respektive Statsföretag AB erhåller var sitt.

Falun den 1981-10-09

Stockholm den 1981-10-05

STORA KOPPARBERGS BERGSLAGS
AKTIEBOLAG

SVENSKA STATEN

Mot förestående avtal har Statsföretag AB ingen invändning. Genom detta avtal är alla mellanhavanden mellan Statsföretag AB och Stora Kopparberg med avseende på SSAB slutligt reglerade. Statsföretag AB förbinder sig att å nästa ordinarie bolagsstämma i SSAB rösta för att de av Stora Kopparberg utsedda styrelseledamöterna och suppleant beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning av SSAB's angelägenheter under förutsättning att SSAB's revisorer tillstyrker sådan ansvarsfrihet.

Stockholm den 1981-10-06

STATSFÖRETAG AB

Mot förestående avtal har Gränges AB ingen invändning. Genom detta avtal är alla mellanhavanden mellan Gränges AB och Stora Kopparberg med avseende på SSAB slutligt reglerade. Gränges AB förbinder sig att å nästa ordinarie bolagsstämma i SSAB rösta för att de av Stora Kopparberg utsedda styrelseledamöterna och suppleant beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning av SSAB's angelägenheter under förutsättning att SSAB's revisorer tillstyrker sådan ansvarsfrihet.

Stockholm den 1981-10-05

GRÄNGES AB

Avtal

Gränges AB, nedan kallat Gränges, Statsföretag AB, nedan kallat Statsföretag, samt Stora Kopparbergs Bergslags AB, nedan kallat Stora Kopparberg, bildade genom avtal den 15 december 1977 SSAB Svenskt Stål AB, nedan kallat Bolaget, med följande ägarandelar: Gränges 25 %, Statsföretag 50 % och Stora Kopparberg 25 %. Förhållandet mellan ägarna i frågor, som rör Bolaget och deras förhållande till Bolaget, regleras genom ett samma dag träffat konsortialavtal, nedan kallat Konsortialavtalet. Sedan svenska staten övertagit Stora Kopparbergs aktier i Bolaget har Gränges, Staten och Statsföretag denna dag träffat följande avtal om kapitaltillskott till Bolaget m. m.

1 Nyemission

Aktiekapitalet i Bolaget skall ökas från 2 000 000 000 kronor till 2 500 000 000 kronor genom utgivande av 5 000 000 nya aktier, vardera på nominellt 100 kronor och med lika rätt i Bolaget. Av de nya aktierna skall 1 250 000 (25 %) tecknas av Gränges, 1 250 000 (25 %) av Staten och 2 500 000 (50 %) av Statsföretag. Aktierna skall tecknas till en kurs av 300 kronor per aktie. Härigenom kommer efter nyemissionen Bolagets reservfond att uppgå till 1 800 000 000 kronor.

Parterna förbinder sig att tillse att de nya aktierna tecknats och betalats senast den 5 januari 1982.

Gränges skall betala sina nytecknade aktier kontant. Staten äger betala sina nytecknade aktier genom kvittning av fordran på grund av strukturlån som Staten lämnat Bolaget. Statsföretag äger betala sina med 175 000 000 kronor genom kvittning av den fordran på Bolaget som Staten enligt punkten 7 i detta avtal förutsättes överlåta till Statsföretag och återstoden genom kontant betalning.

2 Lån

Envar av Gränges och Staten förbinder sig att lämna lån till Bolaget med 150 000 000 kronor.

Lånen skall utbetalas till Bolaget 30 dagar efter det att Bolaget framställt begäran härom, dock tidigast den 5 januari 1982, mot att Bolaget utfärdar en eller flera reverser på angivna belopp till envar av långivarna eller order.

På lånen skall utgå en ränta så anpassad att lånefordringarna, med de

villkor som anges i detta avtal och med borgen från Gränges vid lånetillfället, skall kunna säljas på den svenska kapitalmarknaden utan kapitalrabatt. Räntan skall erläggas halvårsvis i efterskott.

Vad nu sagts om borgen från Gränges syftar endast till att ge anvisning om hur räntan för lånen skall fastställas och innebär icke någon skyldighet för Gränges att ställa ifrågavarande borgen.

Lånen skall amorteras med en fjärdedel vid utgången av ett vart av åren 1991, 1992, 1993 och 1994. Om Gränges utnyttjar sin rätt till inlösen av aktier enligt punkten 4 och om Gränges så begär, skall Staten – under förutsättning att Bolaget icke dessförinnan försatts i konkurs eller Bolaget beslutat om upplösning – den 2 januari 1991 mot kontant betalning överta hela eller delar av Gränges lånefordring för nominellt belopp jämte upplupen ränta. Begäran härom skall ske genom skriftligt meddelande, som skall ha kommit Staten till handa senast den 30 juni 1990. Lämnas icke sådant meddelande inom föreskriven tid förfaller Statens skyldighet att överta fordringen. Om Gränges överlåter fordringen eller delar av denna till annan, har förvärvaren samma rätt som Gränges att på begäran få fordringen övertagen av Staten, oavsett om Gränges begär inlösen av aktier enligt punkten 4.

För lånen skall Bolaget icke ställa någon särskild säkerhet.

Skulle Bolaget försättas i konkurs eller träda i likvidation, skall betalning för lånen utgå först sedan övriga fordringar till fullo betalats, dock med undantag för de rekonstruktionslån och strukturlån vilka Staten lämnat Bolaget.

3 Särskild förbindelse om bibehållet ägande av aktier i Bolaget

Envar av Gränges, Staten och Statsföretag förbinder sig att kvarstå som aktieägare i Bolaget med minst de aktier vederbörande nu har och de aktier som tecknas enligt detta avtal åtminstone t. o. m. den 2 januari 1991.

4 Särskild rätt till inlösen

Den 2 januari 1991 äger Gränges rätt att – under förutsättning att Bolaget icke dessförinnan försatts i konkurs eller Bolaget beslutat om upplösning – få sina aktier i Bolaget inlösta av Staten för ett belopp av 875 000 000 kronor, oavsett om aktiebrevens nominella värde förändrats. Om Gränges önskar utnyttja denna rätt, skall skriftligt meddelande härom ha kommit Staten till handa senast den 30 juni 1990. Lämnas icke sådant meddelande inom föreskriven tid, förfaller den i denna punkt angivna särskilda rätten till inlösen.

5 Skiljedomsklausul

Twist rörande detta avtal, dess tolkning eller tillämpning eller därur härflytande rättsförhållanden skall avgöras i den ordning som stadgas i punkten 9 i Konsortialavtalet.

6 Konsortialavtalets fortsatta giltighet

I den mån annat icke sägs i detta avtal gäller Konsortiaavtalet alltjämt på oförändrade villkor, därvid dock Staten övertager de rättigheter och skyldigheter som enligt detta tillkommer respektive åvilar Stora Kopparberg.

Parterna är överens om att punkterna 2 och 3 i Konsortialavtalet fortsättningsvis skall ha nedan angivna ändrade lydelse:

”2 Styrelse och verkställande direktör

Styrelsen skall bestå *dels* av åtta ledamöter utsedda av bolagsstämman med tre suppleanter för dessa utsedda på samma sätt, *dels* av tre ledamöter utsedda av de anställda enligt lagen den 3 juni 1976 om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med tre suppleanter för dessa utsedda på samma sätt.

Av de av bolagsstämman valda ledamöterna och suppleanterna äger Staten och Statsföretag rätt att gemensamt nominera fem ledamöter och två suppleanter samt Gränges tre ledamöter och en suppleant.

Staten och Statsföretag äger gemensamt nominera en av styrelsens ledamöter till ordförande i styrelsen.

Gränges äger nominera vice ordförande i styrelsen.

Sålunda av Parterna bestämda personer skall utses till styrelseledamöter, suppleanter respektive ordförande och vice ordförande.

Suppleant som ej inträtt i styrelseledamots ställe har dock rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden.

Styrelsen skall utse ett arbetsutskott vari skall ingå ordförande, vice ordförande, verkställande direktör samt representant för de anställda. Arbetsutskottet skall nära följa Bolagets verksamhet.

Verkställande direktör utses av styrelsen men skall ej vara ledamot av denna.

3 Beslutsregler

Parterna är ense om att – oavsett vad bolagsordningen eller aktiebolagslagen stadgar – enighet mellan dem skall erfordras för beslut om godkännande av väsentligare avtal mellan Bolaget eller något av dess dotterbolag, å ena sidan, och någon av Parterna, å andra sidan, samt beträffande utscende av verkställande direktör. Parterna är vidare ense om att enighet mellan dem skall erfordras för beslut om Bolagets upplösning. I övrigt skall enighet såväl i styrelsen som mellan Parterna eftersträvas särskilt rörande ordförande på bolagsstämma, ändring av bolagsordningen, nedsättning av aktiekapitalet, fastställande av Bolagets organisation och väsentlig ändring därav, betydande investeringar, nedläggning av driften vid någon av Bolagets anläggningar samt formerna för Bolagets finansiering, t.ex. upptagande av större lån.

Parterna skall senast en vecka före varje bolagsstämma sammanträffa för att söka enas om vem som skall vara ordförande på stämman. Skulle Parterna därvid inte enas skall ordföranden eller – vid förfall för honom – vice ordföranden i Sveriges Advokatsamfund eller den person han utser väljas till ordförande på stämman.”

Parterna är därjämte överens om att bestämmelserna i Konsortialavtalet under punkten 7 om rätt till inlösen av aktier i sin helhet skall upphöra att gälla så länge rätten till inlösen enligt bestämmelserna i detta avtal gäller.

7 Villkor för detta avtals giltighet

Detta avtal är för sin giltighet beroende av att regeringen godkänner det. Detta skall utan dröjsmål ske sedan riksdagen fattat de beslut som behövs härför.

Avtalet förutsätter vidare för sin giltighet, att Statsföretag före den 5 januari 1982 kan träffa överenskommelse med Staten om förvärv till ett belopp av 175 000 000 kronor av den fordran svenska staten har på Bolaget på grund av strukturlån och om kapitalltillskott till fullföljande av Statsföretags åtaganden i punkten 1 att teckna aktier i Bolaget.

Avtalet är slutligen för sin giltighet beroende av att Statens Vattenfallsverks köp av Gränges kraftrörelse enligt avtal den 13 mars 1981 fullföljs av Vattenfall.

Detta avtal är upprättat i tre exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 1 oktober 1981

GRÄNGES AB

SVENSKA STATEN

STATSFÖRETAG AB